גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ

נִפְלָאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

לחזקיהו היתה עדיין קצת ישות אחרי כל המצוות שלו,
טפת סיפוק עצמי, הוא **החזיק** טובה לעצמו על כל ההשגים שלו
בקדושה, בהחזרת העם בתשובה וכו'. הוא לא אמר שירה,
שמייחסת הכל אך ורק לה'.
נקודת הישות הזו היתה מקור כשלונו בסוף —
ההתפארות שלו בפני שרי בבל, וגם הרוגע שלו מכך שהצרה
לא תבוא בימיו, שהכשלון לא יהיה 'רשום על שמו'.
כדי להיות משיח צריך להגיע לבטול מוחלט,
ללא שום הרגשת ישות עצמית כלל וכלל.

[מתוך השיעור 'הפחד בדרך לגאולה']

שמות תשפ"ה

338 | שנה שביעית

שמות ה'תשפ"ה

04 **שתי שפלויות**
נקודה ממוצאי עשרה בטבת
שפלות בפני אדם ושפלות בפני ה'

06 **הפחד בדרך לגאולה**
וארט לנכדת הרב
התבוננות בסוגית משיחיותו של חזקיהו

21 **הכנסות מלמעלה ומלמטה**
ביקור ב'קלויז' בירושלים
שלש מצוות ה'הכנסה'
ברוחניות ובגשמיות

25 **הניגון החסידי**
מספר 549
ניגון מכ"ח אדר תשפ"ג

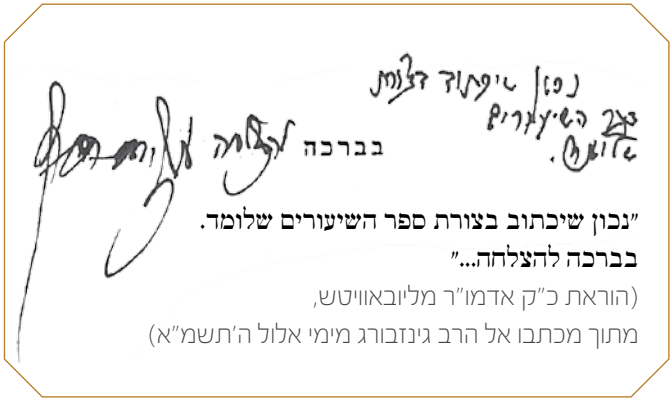
26 **הסיפור החסידי**
מחיה מתים במאמרו
המוכיח מפולנאה

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
הכנה ותנאי לשליחות מוצלחת

29 כַּאֲשֶׁר עִלַּפְתִּי
מִמִּשָּׁה עַד מֹשֶׁה
רָזִי יְסַפֵּר לָנוּ עַל הָרַמְבָּ"ם,
עַל הַסֵּפֶר הֵכִי חָשׁוּב שֶׁלּוֹ
וְעַל הַנֵּס שֶׁלֵּב נִשְׁבַּר יָכוֹל לְחוֹלֵל

העלון מופק ע"י עמותת **אוהבים להיות יהודים**.
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווה

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד. **בברכה להצלחה...**"
(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל בארץ הקדש ובתפוצות ובתוכם לקוראי עלון **נפלאות**. לפניכם גליון לשבת **פרשת שמות** מלא בכל טוב לכל המשפחה.

מה בגליון?

שלשה שיעורים בחלקו הראשון של הגליון – **שיעור קצר על שפלות** ממוצאי עשרה בטבת, שיעור מ**ביקור הרב ב'קלויז'** בירושלים ושיעור על **הפחד בדרך לביאת המשיח** מוואטס לנכדת הרב מ"ב' טבת.

בשיעור הראשון – **שתי שפלויות** – הסביר הרב איך שעשרה בטבת, יחד עם תשעה באב, הינן **שתי נקודות השפל של השנה** הפועלות ומקנות **שני סוגי שפלות בנפש** – שפלות **מול בני אדם** ושפלות **מול ה'**.

השיעור השני – **הפחד בדרך לגאולה** – נמסר ב'וואטס' של נכדת הרב. תשומת הלב לביטוי לו שוים שמות החתן והכלה, "**אחרי הדברים והאמת האלה**", הופכת לעיון מעמיק במקור הדברים – ב**סיפור חייו של חזקיהו**, בדרשת חז"ל על הביטוי הזה שנאמר בו, ב**פוטנציאל המשיחי** שלו וגם במה שהביא בסופו של דבר ל'**פספוס**' ההזדמנות. זהו שיעור מיוחד שמיועד **לשנות את היחס שלנו לפחד**, ולראות כיצד **פחד חיובי הוא פתח־השער לגאולה** האמתית והשלמה. השיעור חותם בפרק **התבוננות בספר התניא**, כשכל ההעמקה בביטוי "אחרי הדברים והאמת האלה" בתנ"ך מאפשרת להבין אותו בספר התניא ולפענח מתוכו **מהלך של שלשה פרקים בשער היחוד והאמונה**.

השיעור השלישי – **הכנסות מלמעלה ומלמטה** – הוא **שיעור קצר ומתוק** שמסר הרב בביקורו **ב'קלויז'** החדש של תלמידיו בקהילה הירושלמית [ומהווה **המשך לשיעור מהכנסת ס"ת** שהתפרסם בגליון הקודם] ובו הוסיף הרב **טוב טעם בשלש מצוות 'הכנסה'** – הכנת ס"ת, הכנסת כלה והכנסת אורחים – ב**הכנסות הרוחניות והגשמיות** שהן מביאות.

עדיין לא נקבעו התכניות ל**התוועדות כ"ד טבת**, יום ההילולא של **אדמו"ר הזקן**, לקראת סוף השבוע הבא – מוזמנים **להצטרף לתפילותינו** להתוועדות ולעקוב אחרי הפרסומים.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת וארא הבעל"ט:

נ"ך יומי – דברי הימים א' פרקים טו־כא. **משנה – בבא מציעא** פרק ט.

שיעור

נקודה ממוצאי עשרה בטבת

שתי שפלויות

עשרה בטבת ותשעה באב

אתמול היה עשרה בטבת ואמרנו בסליחות "אבותי כי בטחו בשם אלהי צורי, גדלו והצליחו וגם עשו פרי, מעת הֻדחו והלכו עמו קרי, היו הלוך וחסור עד החדש העשירי"[א]. מהביטוי "הלוך וחסור עד החדש העשירי" מובן שעשרה בטבת הוא נקודת השפל של כל השנה.

עשרה בטבת הוא היום העשירי לחדש העשירי, ובקביעות כמו השנה (בה חשון וכסלו מלאים) הוא גם היום ה־100 של השנה (עשר ברבוע, עשר פעמים עשר). בספירות העשירי שבעשירי היינו מלכות שבמלכות, הנקודה הכי נמוכה של השתלשלות הספירות, והיות שפנימיות המלכות היא השפלות זו מדרגת השפלות שבשפלות, המבוקש־התיקון של כל הירידה.

אמנם, בדרך כלל מבואר בחסידות[ב] שנקודת השפל של כל השנה היא תשעה באב (כשממנה עולים לשיא של השנה, חמשה עשר באב). גם נקודת־השפל של תשעה באב מקנה שפלות בנפש, כפשוט, כאשר השפלות היא הכח הפנימי של חדש־מנחם אב בכלל[ג]. ב"סדר פורעניות"[ד] עשרה בטבת ותשעה באב הם נקודת ההתחלה של החורבן, המצור על ירושלים, ונקודת הסיום שלו, בחורבן בית המקדש. לכאורה, מבין צומות החורבן תשעה באב הוא החמור ביותר[ה], אך יש גם חומרה מיוחדת בעשרה בטבת (עד שיש אומרים[ו] שאם היה חל בשבת היה דוחה את השבת, משום שנאמר בו "בעצם היום הזה"[ז], כמו ביום כיפור[ח], בעוד תשעה באב אינו דוחה את השבת) — לכל אחד מהצומות יש פן מיוחד שהופך אותו לנקודת השפל של השנה.

שפלות בפני אדם ושפלות בפני ה'

מההגדרה של שני הצומות כנקודות־שפל של השנה מובן שישנן שתי מדרגות של שפלות הנדרשות בנפש, שני סוגים של שפלות (כאשר כל שפלות מביאה לידי הכנעה):

יש שפלות שמופנית כולה כלפי שמיא, חלק מההתבוננות היסודית ברוממות א־ל ובשפלות האדם[ט] — כאשר אדם מתבונן ב"רוממות אל" ומתוך כך מגיע להכיר ב"שפלות האדם"[י]. יש

נרשם (מהזכרון) על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה. שיעור לבחורי ישיבת 'דורשי יחודך'. שבת ויחי תשפ"ה – כפ"ח.

א סליחות לעשרה בטבת, עפ"י בראשית ח, ה.

ב אוה"ת נ"ך ח"ב עמ' א'צו. הובא ונתבאר בכ"ד.

ג ראה מבחר שיעורי התבוננות ח"ט עמ' 145 ואילך.

ד ר"ה יח, ב (וראה באריכות במאמר "צום העשירי" במעין גנים ח"א).

ה ראה שו"ע או"ח סי' תקנ.

ו מובא בבית יוסף סי' תקנ (בשם אבודרהם).

ז יחזקאל כד, ב.

ח ויקרא כג, כח־כט־ל.

ט שו"ע או"ח צח, א.

י ראה הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ב. וראה "תשואות חן" (ליניץ) ליקוטים והנסמן שם – האם יש להקדים את ההתבוננות ברוממות א־ל או את ההתבוננות בשפלות האדם. וראה עוד מדור "נעם אלימלך", גליון ויצא תשפ"א. ובכ"מ.

גם תחושת שפלות בפני אדם — "והוי שפל רוח בפני כל אדם"[יא] — כשאדם מרגיש שהוא גרוע יותר מכל הסובבים אותו. דוגמה לכך היא רבי אהרן הגדול מקרלין, שכתב בצוואתו שאין בישראל רשע גדול ממנו[יב], רבי מאיר'ל מפרימישלן, שהקפיד לא לצאת ל'טיש' לפני שהוא מתבונן ומוצא במה הוא גרוע יותר מכל אחד מהיושבים סביב שולחנו[יג], ועוד ועוד מגדולי החסידות (ובדומה לכך מבואר[יד] שמשה רבינו הוא "ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"[טו] — לא רק שמדת הענוה הגדולה שלו היא הגדולה ביותר, אלא שהוא ענו מתוך שהוא משוה את עצמו ל"כל האדם אשר על פני האדמה", ומוצא במה כל אחד טוב ממנו).

השפלות של עשרה בטבת היא עוד לפני החורבן. הטלת המצור על ירושלים היא אזהרה חמורה, אחרונה, שאם לא יעשו תשובה החורבן עתיד לבוא. התשובה העיקרית הנדרשת היא תיקון המדינה והחברה, התיקון בתחום של "בין אדם לחברו", כפי שהנביאים מתרים במקומות רבים[טז] ביחס לבית ראשון, וכפי שאומרים חז"ל[יז] על שנאת חנם שגרמה לחורבן בית שני (אפילו בנינוה זו התשובה שנדרשה כדי למנוע חורבן[יח]). תשובה כזו נובעת מתוך ההרגשה שהחבר טוב יותר ממני — שפלות ביחס לאדם והכנעה מתאימה כלפיו. השפלות של תשעה באב היא כבר אחרי החורבן, 'לאחר מעשה', כשכבר אין תשובה שתביא להצלה מידית. אחרי החורבן, כמו אחרי כל דין, נדרשת פשוט הכנעה בפני הקב"ה — קבלת הדין בהרגשה ש'מגיע לי', מתוך שפלות מוחלטת.

התשובה העיקרית הנדרשת היא תיקון המדינה והחברה, התיקון בתחום של "בין אדם לחברו", כפי שהנביאים מתרים במקומות רבים

ורמז לסיום: **תשעה באב** עולה 780, **ל** פעמים **הוי'**. **עשרה בטבת** עולה 988, **לח** פעמים **הוי'**. אם כן, ביחד עולה הכל **חיים** פעמים **הוי'**. השפלות היא "ארץ חיים"[יט], הרגשת הקרקע — "ונפשי כעפר לכל תהיה" — המצמיחה מתוכה חיים, עד לתחית המתים גם אחרי הנפילה הגדולה ביותר, עד מיתה וקבורה (וכן **יב** צירופי המלה **חיים** עולים **שפלות** והמלה **שפלות** עולה **שמחת חיים**, בסוד יחוד השפלות והשמחה[כ], דהא בהא תליא). דוד המלך, שמדתו שפלות[כא], אמר "אתהלך לפני הוי' בארצות החיים"[כב], ומבואר בחסידות[כג] ש"אתהלך" היינו הליכה בשני הכיוונים, כלפי מעלה וכלפי מטה, וכאן היינו השפלות בהילוך כלפי מעלה ובהילוך כלפי מטה, בין אדם למקום ובין אדם לחברו, בנסיון לתשובה ותיקון לפני החורבן ובקבלת הדין בשפלות אחרי החורבן (כדי לזכות לתיקון בהמשך). כל ההליכה היא "לפני הוי'" ובסופו של דבר כל השפלות מצמיחה חיים.

יא אבות פ"ד מ"ו.
יב ראה הדפס הצוואה בקובץ "בית יעקב וישראל" גליון כג (עמ' קיט ואילך).
יג מסופר במסורת סלאנים. ראה גם מראות הצובאות על משלי יב, ג; דברי אפרים על אבות רפ"ג. ובכ"מ.
יד ראה מדרש שמואל אבות פ"ו מ"ז בביאור 'בענוה' ובכ"ד.
טו במדבר יב, ג.
טז לדוגמה ישעיה בתחילתו; ירמיה כב. ובריבוי מקומות.
יז מסכת כלה פ"ח; יומא ט, ב; ירושלמי יומא פ"א ה"א.
יח ראה יונה ג, ח.
יט ישעיה לח, יא.
כ ראה באורך ד"ה "ויספו ענוים" לכ"ק אדה"א (מאמרי אדה"א נ"ך עמ' זך); מאמר השפלות והשמחה לר"א מהומיל. ובכ"מ.
כא ע"פ שמואל־ב ו, כב. ראה גם באורך ביאור א ל"פרק בעבודת ה'" בספר **לב לדעת**.
כב תהלים קטז, ט.
כג ראה תו"ח חיי שרה קלט, ג (ובהערה 41).

שיעור

התבוננות בסוגית משיחיותו של חזקיהו

הפחד בדרך לגאולה

קיצור מהלך השיעור

בהתוועדות שמחה לכבוד מסיבת השידוכין של נכדת הרב, בחותם "זאת חנוכה", התבארה – מנקודת המוצא של רמזי שמות החתן והכלה – סוגיא עמוקה השייכת ל**ביאת המשיח** ולהבנת **יסודות החסידות**. הקב"ה בקש **לעשות את חזקיהו משיח**, אך משהו בהתנהגותו של חזקיהו גרם לכך שהדבר לא קרה – **ההתנגדות הפנימית** של חזקיהו **לפחד הנורא מסנחריב** גרמה לכך ש**לא אמר שירה ולא נעשה משיח**. **בדרך לביאת המשיח יש פחד, שאם נתייחס אליו כ**פחד חיובי – שממוסס את שרידי הישות** – נוכל לעבור אותו בשמחה ו**להגיע אל יעד הגאולה**.

פרק א הוא מעין הקדמה השייכת ל**סוד הנישואין**, שתוכנו נוגע גם לנקודות בהמשך. **פרק ב** ו**פרק ג** הם עיקר הסוגיא – דרשת חז"ל על הפסוק "אחרי הדברים והאמת האלה" ש**ה' 'קפץ ונשבע' שיביא את סנחריב כדי לעשות את חזקיהו משיח**, למרות שחזקיהו היה מוותר בשמחה על הפחד ועל הנס שבעקבותיו, וההסבר **מדוע נדרש הפחד כדי להגיע למשיח**. **פרק ד** הוא התבוננות יפהפיה בשלשת הפרקים הראשונים של **שער היחוד והתניא**, ההופכת את השימוש בביטוי **"אחרי הדברים והאמת האלה"** – הנראה כמליצת לשונו של אדמו"ר הזקן – למפתח להבנה עמוקה של הדברים.

לקוצר היריעה ולאריכות הדברים ישנם חלקים שהושמטו כאן – בעיקר אלו שקשרו את הכל גם לחג החנוכה, בו ניתן השיעור – וגרסה מלאה יותר נשלחת ברשימת התפוצה (אליה ניתן להרשם בדוא"ל itiel@pnimi.org.il).

א. חתונת ההתבודדות וההתגלות

חתונה – מהתבודדות להתגלות

שמענו קודם מאבי הכלה, שצריך לחבר בין שתי עבודות, שני יסודות בעבודת ה' — ההתבודדות וההתגלות[א]. אדם בתחלת חייו, אם

[א] נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. ווארט יוסף יצחק שי' גנני ומושקא תחי' הרמתי. מוצאי ב' טבת תשפ"ה – כפ"ח. לקו"ד ח"א קלז, א (מהדורת לשה"ק עמ' 191). וראה באורך קומי אורי מאמר "מהתבודדות להתגלות"

הוא יושב ולומד תורה בשקידה והתמדה, נמצא יחסית בתקופה של התבודדות. כאשר הוא מתחתן הוא צריך לצאת לעולם וזו כבר התגלות.

איני זוכר אם כתוב אצל הרביים, אבל אפשר לומר שהנקודה העיקרית הזו היא בעצם פירוש השם של אדמו"ר הזקן, מייסד חב"ד. שמו שניאור, שני־אור. הבעל שם טוב עצמו אמר[ב] שהוא מייחד את שני האורות — אור הנגלה ואור הנסתר של התורה. כתוב בפירוש בחסידות[ג] ששני האורות האלה נקראים "אור המאיר לעצמו" ו"אור המאיר לזולתו", ובעצם זהו ממש היחס של ההתבודדות וההתגלות. הנסתר של התורה נקרא "אור המאיר לעצמו", אבל בימינו צריכים להפיץ גם אותו — "יפוצו מעינותיך חוצה", שרק אז "קאתי מר". בכל אופן, מיסודו הוא "אור המאיר לעצמו", מאיר רק פנימה, אור מופנם, לא אור מוחצן. אור הנגלה של התורה הוא הלכה למעשה, השייכת לכל אחד ואחד. זהו אור מוחצן, שנקרא "אור המאיר לזולתו". החסידות שלנו, חסידות חב"ד, היא בסימן של שני־אור, שצריך לחבר את ההתבודדות וההתגלות.

החסידות שלנו, חסידות חב"ד, היא בסימן של שני־אור, שצריך לחבר את ההתבודדות וההתגלות

התכללות מה ו־בן

איך נאמר זאת קצת יותר עמוק, באותיות של קבלה וחסידות? ההתבודדות היא שם **מה**, כמו שמשה רבינו אומר "ונחנו מה"[ד] — התבודדות והתבטלות. את האור הזה משיגים רק בהתבודדות. כמו יעקב אבינו — הוא בעל עולם האצילות[ה], ושם **מה** הוא "אורח אצילות"[ו]. כל ההתבודדות היא בסימן שם **מה**. אבל שם **בן** הוא המלכות שיורדת לעולמות התחתונים, לברר בירורים, להעלות את הניצוצות הקדושים — זהו השם של ההתגלות. שוב, שם **בן** הוא השם של ההתגלות ושם **מה**, השם של האצילות, בטול במציאות, הוא השם של ההתבודדות.

החידוש הוא שכאשר מתחתנים צריכה להיות התכללות ביניהם. בלשון האריז"ל, וכך מסביר אדמו"ר הזקן[ז] — ואחריו שאר הרביים, בהרבה מאמרים — כאשר מתחתנים צריך להיות יחוד **בן** ד־**מה** ו־**מה** ד־**בן**. שם **מה** הוא החתן ושם **בן** הוא הכלה, אבל איך מתחברים שני הפכים? החתן צריך לגלות את שרש שם **בן** שבתוך עצמו והכלה צריכה לגלות את שם **מה** שבתוכה.

ולענייננו: החתן חייב לגלות בעצמו את ה־**בן** שב־**מה** — את שרש ההתגלות שבתוך ההתבודדות. כלומר, ההתבודדות יודעת עמוק־עמוק בלב שהתכל'ס היא ההתגלות — זה מה שה' רוצה בעולם הזה, "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"[ח] דווקא, לא למעלה באצילות. אותו דבר נדרש מהכלה, לגלות את ה־**מה** שב־**בן**. לפי מנהג ישראל, הכלה לפני הנישואין היא בחורה צנועה בתכלית, ועם זאת יש דברים בהם היא גלויה יותר. לדוגמה, השער יכול להיות גלוי אצל בת לא נשואה. ברגע שהיא מתחתנת היא צריכה להדר יותר ויותר בצניעות, מהי הצניעות שלה? "כל כבודה בת מלך פנימה"[ט]. זו בעצם תחושת ההתבודדות שבהתגלות, ה־**מה** שב־**בן**.

(מהתוועדות ח"י אלול תשס"ה).

ב לקו"ד עמ' פג; סה"ש תש"ב עמ' 129.

ג מושגים שנתבארו (בעיקר) בכתבי אדמו"ר האמצעי והרה"צ ר' הלל מפאריטש. ראה פלח הרמון וירא נח, ג ועוד. וראה המשך תער"ב ד"ה "נשא את ראש" תרד"ע (עמ' תצ); **שיעורים בסוד ה' ליראיו** ח"ג פ"ו.

ד שמות טז, ז.

ה ראה תו"א כד, ג; מאמר ד"ה "וישלח יעקב" תקס"ה; תורת חיים ויצא לח, ב. ובריבוי מקומות.

ו הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

ז ראה לדוגמה לקו"ת תזריע יט, ג־ד.

ח תנחומא נשא טז.

ט תהלים מה, יד.

יש מחלוקת מה עדיף – לבקש בנות או לבקש בנים. לא פשוט. כל אחד חשוב בפני עצמו, ובמדה מסוימת כל אחד חשוב יותר מהשני

רק כאשר החתן מגלה את ה־**בן** שב־**מה** שלו והכלה מגלה את ה־**מה** שב־**בן** שלה יכול להיות זיווג בקדושה ובטהרה, להוליד דור ישרים מבורך, התכלית של החתונה.

זה רק וואדט — צריך להתבונן עמוק מה המשמעות ששרש ההתגלות כבר נמצא בתוך ההתבודדות, בשם **מה**, רק שלפני החתונה הוא לא גלוי, ואותו דבר שרש ההתבודדות נמצא בהתגלות, בשם **בן**, העבודה של הכלה. כאשר כל אחד מגלה את השרש של השני בתוך עצמו יכולים להתחבר כדבעי.

ב. "אחרי הדברים והאמת האלה"

"חסד ואמת"

יש ביטוי חשוב שחוזר **יג** פעמים בתנ"ך, כנגד **יג** מדות הרחמים — "חסד ואמת"[א]. גם ב־**יג** מדות הרחמים יש "חסד ואמת" — "ורב חסד ואמת"[יא]. יש עוד פעמיים "חסד ואמת" בתוספת אות[יב], אבל רק "חסד ואמת", בלי אות נוספת, כתוב **יג** פעמים, היינו שביטוי זה הוא כללות **יג** מדות הרחמים. יש גימטריא מאד יפה שאנחנו מזכירים הרבה פעמים[יג], ש"**חסד ואמת**" שוה בדיוק **חתן וכלה**. אם "**חסד ואמת**" הם **חתן וכלה**, צריך לחשוב, להתבונן, מי החסד ומי האמת.

לפי הסדר משמע שהחסד צריך להיות החתן. למה חתן הוא חסד? חתן מלשון "חות דרגא ונסיב איתתא"[יד] — הוא צריך בחסד שלו, "כמים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך"[טו], לרדת לבנות את ביתו יחד עם אשתו. החתן שיורד הוא מדת החסד.

אבל החידוש הוא, לפי זה, שהכלה היא האמת. למה הכלה היא האמת? לפי עוד רמז, שגם הוא כתוב בספרים הקדושים[טז], ש"אמת" קשורה לפסוק "אשה כי תזריע וילדה זכר"[יז], אותו מפרשים חז"ל "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר"[יח]. כתוב[יט] שלידת הזכר היא בעצם לידת מלך המשיח. אמנם, בשביל הלידה הזו צריך אתערותא דלתתא, "אשה כי תזריע", "**א**שה **מ**זרעת **ת**חלה" ר"ת **אמת**. אם האיש מזריע תחלה, כלומר, שהעיקר אתערותא דלעילא, האשה יולדת נקבה. גם לידת נקבה היא טובה, "פרו ורבו"[כ] הוא לידת בן ובת[כא], ויש אפילו מחלוקת בגמרא[כב] מה עדיף — לבקש בנות או לבקש בנים. לא פשוט. כל אחד חשוב בפני עצמו, ובמדה מסוימת כל אחד חשוב יותר מהשני.

בכל אופן, עיקר האמת הוא "אמת מארץ תצמח"[כג] (וחוץ מה"אמת" בהתחלה, גם ראשי התיבות "**א**מת **מ**ארץ **ת**צמח" הם **אמת**). **צמח** בגימטריא **מנחם**, השם של מלך המשיח[כד]. מלך המשיח נקרא "צמח שמו ומתחתיו יצמח"[כה] — הוא צומח מלמטה למעלה, לא יורד מלמעלה למטה. הגם שכאשר זוכים המשיח בא על

י בראשית כד, מט; מז, כט; שמות לד, ו; יהושע ב, יד; שמואל־ב ב, ו; שם טו, כ; תהלים כה, י; סא, ח; פה, יא; פו, טו; פט, טו; משלי ג, ג; כ, כח.

יא שמות לד, ו.

יב משלי יד, כב ("וחסד ואמת"); טז, ו ("בחסד ואמת"). וראה במה שנסמן בהערה הבאה.

יג חתן עם הכלה עמ' קיד; יין משמח ח"א שער רביעי בתורה "חסד ואמת".

יד יבמות סג, א.

טו תענית ז, א. וראה תניא פ"ד ואגה"ק ה, ח ו־יב.

טז ראה שער הפסוקים תהלים סימן פה.

יז ויקרא יב, ב.

יח ברכות ס, א.

יט אוה"ח ר"פ תזריע ד"ה "אשה כי תזריע" בסופו.

כ בראשית א, כח.

כא שו"ע אבה"ע א, ה.

כב ב"ב טז, ב; קמא, א.

כג תהלים פה, יב.

כד סנהדרין צח, ב.

כה זכריה ו, יב.

עננים[כז], "וארו עם ענני שמיא"[כח], בעצם מהותו הוא צומח מלמטה למעלה, מהאדמה. בהמשך[כט] נדבר קצת על הברכה שאומרים כל יום שלש פעמים בשמו"ע, "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח" — מבקשים שה' יצמיח לנו "את צמח דוד עבדך". כמובן, זהו מלך המשיח, משיח בן דוד, וצריך להצמיח אותו מלמטה למעלה.

המפרשים[ל] מקשרים את צמיחת המשיח למאמר חז"ל "האי צורבא מדרבנן דמי לפרצידא דתותי קלא, דכיון דנבט נבט"[לא]. "צורבא מרבנן", כפי שאמור להיות כל בחור ישיבה, דומה לגרעין שמונח "תותי קלא", תחת קרקע קשה. מאד קשה לו לצמוח, כי לשם כך צריך לשבור את ה"קלא", אבל "כיון דנבט — נבט" (רש"י: "כיון שיצא שמו הולך וגדל למעלה") — ברגע שהוא מצליח לשבור את קושי הקרקע שמסתירה ומכסה עליו הוא צומח גבוה־גבוה. למה? ביטוי ידוע בחסידות ש"כל אור חוזר — חוזר לקדמותו ממש"[לב], הרבה יותר גבוה מהמקור, המוצא, של האור הישר. לפי כל זה אנחנו מסבירים, באופן מובן, שהאמת היא הכלה — האמת שעולה מלמטה למעלה, שהיא המולידה את המשיח, את הצמח. ובעצם, הצמח עצמו הוא האמת של ה"אשה מזרעת תחלה יולדת זכר".

זו גם תוספת למה שאנחנו הולכים להסביר עכשיו.

"אחרי הדברים והאמת האלה"

הכלה בקשה במיוחד שנאמר גימטריא של שמות החתן והכלה, וספרו לי שגם החתן אוהב גימטריאות. לכן, כמתנה ראשונה לזוג הצעיר, נאמר גימטריא של השמות שלהם. כמובן, בכל מספר יכולים להיות הרבה־הרבה דברים שונים, אבל אנחנו נבחר משהו עיקרי ונוסיף בהמשך עוד משהו משני שמתחבר אליו.

אם מחברים את השמות מקבלים 973. מה אומר המספר הזה? כמו שאמרנו, יכול להיות הרבה מאד דברים, אבל נבחר משהו מיוחד — ביטוי שמופיע רק פעם אחת בתנ"ך: "**אחרי הדברים והאמת האלה**"[לג]. על הפסוק הזה יש סוגיא מיוחדת בגמרא, כמו שנראה בהמשך. גם אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה בספר התניא קדישא, וכמו שהוא מופיע רק פעם אחת בתנ"ך הוא מופיע רק פעם אחת בספר התניא, התורה שבכתב של החסידות (גם בתורה אור, לקוטי תורה ודרך מצותיך — כל ספרי היסוד של חב"ד — הביטוי הזה לא מופיע אפילו פעם אחת).

נס מפלת סנחריב

מה ההקשר של הפסוק? הוא פותח פרק בדברי־הימים בו מסופר על הנס הגדול של מפלת סנחריב. סנחריב בא להחריב את ירושלים, להחריב את בית המקדש, כשעמו עם רב. לפי חז"ל[לד] הוא הביא מיליארדי חילים — "מאתים ששים ריבוא אלפים חסר חד [רבוא, אלף, מאה או אחד[לה]]", 260 כפול 10000 כפול 1000. כמה אפסים יהיו שם אחרי 26? 8 אפסים — 2,600,000,000, שני מיליארד ושש מאות מליון חילים (פחות "חד", כנ"ל). הרבה־הרבה... בכל אופן, זה היה איום איום ונורא, איום הכי גדול.

בגמרא שם כתוב שה' חשב לעשות את חזקיהו המלך משיח ואת סנחריב גוג ומגוג[לה]. הפירוש הפשוט בגמרא שהסבה שמחשבת ה' לא התקיימה וחזקיהו לא היה מלך המשיח — מילא, הוא לא קלקל את הענין של סנחריב גוג ומגוג, אבל חזקיהו לא מלך המשיח — היא

כו סנהדרין צח, א.
כז דניאל ז, יג.
כח ח"ב של ההתוועדות שטרם נדפס.
כט עת לחננה (רמ"ד וואלי) על תהלים סט, כא; סידור לב שמח (רח"ה מאלעסק) על ברכת "את צמח דוד".
ל תענית ד, א.
לא שער האמונה (אדה"א) פט"ו (ובהמשך שם). ובכ"מ.

לב דהי"ב לב, א.
לג סנהדרין צה, ב.
לד גמרא שם.
לה **גוג ומגוג** עולה 70 , סוד שבעים אומות (ראה ספר הליקוטים יחזקאל פל"ח), והוא משלים את **סנחריב** (330) ל־400, 20 ברבוע, כמנין אנשי עשו.

שחזקיהו לא אמר שירה אחרי הנס המופלא. במדה מסוימת, הנס הזה גם יותר גדול מקריעת ים סוף (כמו שנראה בתניא שיש דברים יותר גדולים מקרי"ס, "הפלא ופלא" יותר). בקריעת ים סוף אמרנו שירה ובמפלת סנחריב לא אמרנו שירה, לכן חזקיהו לא זכה להיות משיח.

בהמשך הסוגיא כתוב שהארץ באה והתלוננה בפני הקב"ה ואמרה 'אני אומר שירה במקומו' — תעשה אותו משיח בכל מקרה, ואני אומר שירה, ועל כך כתוב "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק"[לו]. אחר כך בא שרו של עולם — שלפי פשט הוא מט"ט — ואמר "רזי לי רזי לי"[לז], אני אומר במקום חזקיהו. גם הארץ וגם שרו של עולם דרשו מה' שיקיים את המחשבה הראשונה שלו לעשות את חזקיהו משיח ואת סנחריב גוג ומגוג. בכל אופן, זה לא יצא.

בעומק, הסבה היא לאו דווקא כי לא אמר שירה – ודאי קשור לכך, אבל יש בכך הסבר עמוק יותר

בעומק, הסבה היא לאו דווקא כי לא אמר שירה — ודאי קשור לכך, אבל יש בכך הסבר עמוק יותר. הדבר קשור גם למה שקרה עם חזקיהו אחרי כל הנס — שהוא קצת נחלש בצדקות שלו. בסוף הוא נכנע, עשה תשובה, אבל הגזרה כבר נגזרה.

משיחיות חזקיהו

נעשה גימטריא יפה: לשם חזקיהו יש ארבע וריאציות, כולן על בסיס השרש **חזק** — **חזקיה** (חמש אותיות), **חזקיהו** (שש אותיות), **יחזקיה** (גם שש אותיות), ו־**יחזקיהו**. כמו שבדברי הימים כתוב דויד מלא, כשבח לדוד המלך, כך הצאצא העיקרי שלו שראוי להיות משיח — האריז"ל כותב[לז] שהכוונה שהיה ראוי להיות משיח בן יוסף, אבל בפשט הוא בן דוד — כתוב מלא בדברי הימים. יש כמה פעמים בדברי הימים חזקיהו, אבל ברובא דרובא, כשיטה, כתוב יחזקיהו. אם מחשבים את ארבע הצורות הללו מגלים שיש להן ממוצע — **צמח** (**מנחם**). כלומר, הפסוק "צמח שמו ומתחתיו יצמח" רומז באופן מובהק לחזקיהו.

הפסוק שלנו, "אחרי הדברים והאמת האלה", כתוב בהמשך לשלשה פרקים בדברי הימים[לח] שמתארים את הצדקות המופלאה של חזקיהו, שלא קם כמוהו. אמנם אחריו היה יאשיהו, שגם הוא בחינת משיח[לט] — וגם דוד עצמו הוא משיח[מ] — ואף על פי כן בן דוד העיקרי שראוי להיות משיח הוא חזקיהו המלך, ויש פרק שלם שמתאר כמה הוא היה צדיק גדול.

מה הדבר הראשון שהרמב"ם כותב[מא] על מלך המשיח? שהוא יכוף את כל בית ישראל לקיים את התורה והמצוה. המלך היחיד שעשה זאת, באופן הכי טוב, הוא חזקיהו. הוא שרש מארץ ישראל לא רק עבודה־זרה, אלא גם את עבודת הבמות. היו מלכים לפניו שגם עשו טוב, כמו אסא וכמו יהושפט, אבל הם לא הצליחו לבטל את עבודת הבמות[מב]. כלומר, הם לא הצליחו לגרום שיעבדו את ה' (בהקרבת הקרבנות) רק בירושלים. אפשר להתפלל בכל מקום, לעשות בכל מקום בית כנסת, שהוא מקדש מעט, אבל אסור להקריב קרבנות מחוץ לירושלים. קרבנות הם עבודה המותרת רק בבית המקדש. וכך גם יותר מאוחר היה בית מקדש גם במצרים[מג]. לפני כן, בזמן חזקיהו עצמו, היה בית מקדש בבאר שבע — אחד הדברים שהוא בער. לא כולם יודעים — היו עוד שני

לו ישעיה כד, טז.
לז לקוטי הש"ס על סנהדרין.

לח דהי"ב כט־לא.
לט ראה איכה ד, כ.
מ פיוט "אומץ ישעך" להושענא רבה.
מא הלכות מלכים פי"א ה"ד.
מב מלכים־א כב, מב (בימי יהושפט); יב, ד (בימי יהואש); מלכים־ב ב, יד (בימי אמציהו); טו, ד (בימי עזריה); שם, לה (בימי יותם).
מג סה"ד ג"א תמ"ח.

בתי מקדש בארץ ישראל חוץ מבית המקדש בירושלים — בית מקדש בבאר שבע ובית מקדש בלכיש[מד]. זו היתה אז העבודה הפסולה העיקרית לפי התורה. עבדו במקדשים האלה, וכך גם במקדש במצרים, את ה' — לא עבודה זרה — אבל זהו איסור במות, אחרי שנבנה בית המקדש אסור להקריב במקום אחר[מה]. הוא ניקה את ארץ ישראל מעבודה זרה ומכל הבמות.

הוא גם לימד תורה בשופי — לא היה תינוק ותינוקת מדן ועד באר שבע שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה[מו]. הוא נעץ חרב בפתח בית המדרש והכריז שמי שילמד תורה טוב ומי שלא ידקר בחרב. כל המפרשים תמהים[מז] — 'מגיע לך להדקר בחרב אם לא תשב בישיבה?!'. הפשט, שלא ראיתי אומרים, שזו היתה הוראת שעה לתיקון המצב הכללי של עם ישראל. בזכותו כולם למדו תורה בכיף, היו בקיאים בתורה — גם תינוק ותינוקת וגם איש ואשה (עוד תמהים — איך אשה לומדת תורה? גם על זה יש תירוץ, אין שום בעיה). יש לו ממש זכויות גדולות, שהן לכאורה הפעולה הראשונה של מלך המשיח.

> 'מגיע לך להדקר בחרב אם לא תשב בישיבה?!'. הפשט, שלא ראיתי אומרים, שזו היתה הוראת שעה לתיקון המצב הכללי של עם ישראל. בזכותו כולם למדו תורה בכיף

אחר כך, מפלת סנחריב היא כבר הדבר השני שהרמב"ם כותב על המשיח — שינצח את כל אויביו מסביב. יש כמה דרושים בגמרא מה אומר השם סנחריב[מח]. אנחנו נדרוש מה שלא כתוב בגמרא — סנ לשון שנאה, כמו שחז"ל דורשים[מט] על הר סיני, ו־חריב לשון חרב. סנחריב אוהב חרב, הכלי שלו, אבל הוא שונא מאד את החרב שחזקיהו נעץ בפתח בית המדרש ואמר שמי שלא לומד תורה ידקר בחרב הזו ונלחם נגדה[נ]. בכל אופן, חזקיהו מנצח את סנחריב.

הדבר השלישי הוא בית המקדש. היה כבר בית מקדש, הוא לא בנה אותו, אבל הוא טהר אותו. לפי הרמב"ם, אחרי שהמשיח בונה את המקדש הוא "משיח ודאי".

בשלב הרביעי הוא צריך לקבץ את נדחי ישראל. מה היה אז קיבוץ נדחי ישראל? כל הסיפור שלו הוא שנים מעטות אחרי גלות עשרת השבטים. כשהוא עשה פסח בירושלים — פעם ראשונה אחרי מאות שנים, שהוא טהר את המקדש — הוא הזמין כל השבטים לבוא לחגוג יחד עם בני יהודה ובנימין את פסח. כתוב שאלו שבאו מעשרת השבטים לא הספיקו להטהר, ולכן הוא אמר ש"הוי' הטוב יכפר בעד"[נא] — פסוק מיוחד מאד. הוא התיר להם להקריב את הפסח בטומאה, והתפלל לה' ש"יכפר בעד" — הוראת שעה בשביל לתקן־לחבר, לקיים כמה שהוא מסוגל, את השלב הרביעי של מלך המשיח, לקבץ את כולם.

השלב החמישי שמתאר הרמב"ם הוא החזרת כל העולם כולו בתשובה, שכולם ידברו שפה ברורה לקרוא בשם ה' ולעבדו שכם אחד[נב] — לשלב הזה חזקיהו לא הגיע.

מד ע"פ תגליות ומחקרים של ארכיאולוגים בני דורנו.

מה זבחים פי"ד מ"ח.

מו סנהדרין צד, ב.

מז ראה מהרש"א על אתר; עיון יעקב; אהבת איתן (בעין יעקב). ובכ"מ.

מח סנהדרין צד, א: "סנחריב שסיחתו ריב דבר אחר ששח וניחר דברים כלפי מעלה".

מט שבת פט, א־ב.

נ ראה בן יהוידע על סנהדרין שם.

נא דהי"ב ל, יח. "**הוי' הטוב יכפר בעד**" שוה **משיח בן דויד** (דויד מלא, עליו נאמר "ובקשו את הוי' אלהיהם ואת דויד מלכם", כאשר משיח נעשה משיח ודאי, וד"ל). רק "**הוי' הטוב יכפר**" עולה **משיח** ורק "**הוי' יכפר**" עולה **פורים** (התעצמות כפרת יום כיפור, כנודע, ומשמע שהמצוה "למסמך גאולה לגאולה" באה להבהיר מראש ש"הוי' יכפר" על כל ה'פשלות' של פסח, וד"ל).

נב צפניה ג, ט.

סיכום צדקות חזקיהו

אחרי כל הדברים הטובים שהוא עשה שאף אחד לא עשה לפניו — שחייבים לקרוא עליהם — יש סיכום, סיום פרק לא בדהי"ב:

וַיַּעַשׂ כָּזֹאת יְחִזְקִיָּהוּ בְּכָל יְהוּדָה וַיַּעַשׂ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר וְהָאֱמֶת לִפְנֵי הוי' אֱלֹהָיו. וּבְכָל מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר הֵחֵל בַּעֲבוֹדַת בֵּית הָאֱלֹהִים וּבַתּוֹרָה וּבַמִּצְוָה לִדְרשׁ לֵאלֹהָיו בְּכָל לְבָבוֹ עָשָׂה וְהִצְלִיחַ.

יש פה שתי שלישיות, שני צירופים חשובים:

צירוף אחד הוא "הטוב והישר והאמת" שעשה חזקיהו. קודם דברנו על אמת, שמופיעה גם בהמשך. שלש המילים צריכות להיות כנגד שלשת הקוים. אני מבין ש"טוב" הוא חסד, "טוב וחסד"[נג], ו"ישר" הוא תפארת, "דרך ישרה... שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם"[נד]. הייתי חושב ש"אמת" היא בקו האמצעי — התפארת, כמו בפסוק "תתן אמת ליעקב"[נה], או היסוד, שהרי אמת היא פנימיות היסוד[נו] — אבל, כמו שמסבירים הרבה פעמים, כאשר "אמת" מופיעה עם עוד מושגים שכנגד חג"ת, ויש ביניהם מושג מובהק של תפארת או רחמים, אזי היא הגבורה[נז]. לדוגמה, את הפסוק "צדק צדק תרדף"[נח] מתרגם אונקלוס "קושטא קושטא" (אמת אמת) — זו הגבורה שבונה את המלכות ("צדק מלכותא קדישא"[נט]).

בפסוק הבא יש עוד שלשה דברים — "בעבודת בית האלהים ובתורה ובמצוה". ההקבלה כאן לשלשת הקוים עוד יותר ברורה: "עבודת בית האלהים" היינו עמוד העבודה, קו השמאל־הגבורה. "תורה" היא תפארת, "עמודא דאמצעיתא". "מצוה" היינו המצוה העיקרית של התורה, צדקה, עשיית טוב וחסד.

נג תהלים כג, ו.
נד אבות פ"ב מ"א.
נה מיכה ז, כ.
נו ראה סוד ה' ליראיו ש"א פי"ב (ובשיעורים בסוד ה' ח"ג שם).
נז ראה לדוגמה זכריה ז, ט.
נח דברים טז, כ.
נט הקדמת תקו"ד יז, ב ("פתח אליהו").

שבועת ה'

אחר כך מתחיל הפרק הבא, פרק לב, הפרק של מלחמת סנחריב. הוא מתחיל בביטוי "אחרי הדברים והאמת האלה":

אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה בָּא סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיָּבֹא בִיהוּדָה וַיִּחַן עַל הֶעָרִים הַבְּצֻרוֹת וַיֹּאמֶר לְבָקְעָם אֵלָיו.

שוב, זהו ביטוי חד־פעמי בתנ"ך וחד־פעמי בחסידות — צריך להבין האם יש קשר בין מה שכתוב כאן למה שמובא בתניא. על הפסוק הזה הגמרא שואלת שאלה בפשט — איך אחרי כל הדברים הטובים שהיו כתובים על חזקיהו התוצאה היא "בא סנחריב" ברצון לבקע את כל ערי יהודה הבצורות, להחריב את ירושלים ובית המקדש? זהו השכר שמגיע לו על צדקותו?! הגמרא[ס] מביאה את הפסוק ושואלת:

האי רישנא להאי פרדשנא?

ומפרש רש"י: "וכי מביאין דורון כזה לאדון כזה, וכי מפני שהאמת בחזקיהו בא סנחריב?". קודם אתה משבח אותו שהוא צדיק וחשוב, ואחר כך אתה נותן לו את סנחריב... איזו מתנה זו לאדם חשוב?!

ולכן דורשת הגמרא את הפסוק באופן אחר:

"אחרי הדברים והאמת". מאי אחר? אמר רבינא לאחר שקפץ הקדוש ברוך הוא ונשבע ואמר אי אמינא ליה לחזקיה מייתינא ליה לסנחריב ומסרנא ליה בידך השתא אמר לא הוא בעינא ולא ביעתותיה בעינא, מיד קפץ הקדוש ברוך הוא ונשבע דמייתינא ליה, שנאמר "נשבע ה' צבאות לאמר אם לא כאשר דמיתי כן היתה וכאשר יעצתי היא תקום לשבור אשור בארצי ועל הרי אבוסנו וסר מעליהם עולו וסבלו מעל שכמו יסור".

רבינא מפרש — באין חולק, זהו הפירוש של חז"ל כאן — ש"הדברים" היינו המצוות והמעשים הטובים של חזקיהו, אבל "והאמת" היינו "חותמו של הקב"ה אמת"[סא], השבועה

ס סנהדרין צד, ב.
סא שבת נה, א; ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א (וראה רש"י כאן).

של ה'. יש כאן דיוק, שבפסוק כתוב "אחרי" אבל הגמרא כותבת "אחר". האם יש הבדל? רש"י כותב "כל מקום שנאמר 'אחר' סמוך, 'אחרי' מופלג"[סב]. "סמוך" ו"מופלג" הם מקיף קרוב ומקיף רחוק. כאן בפסוק כתוב "אחרי", כך שהייתי יכול לחשוב ש"מופלג", שעבר זמן, אבל הפשט הוא שקרה מיד — לכן חז"ל אומרים "אחר" — וה"אחרי" שבפסוק רומז שמופלג מבחינה אחרת. כמובן, אם היה כתוב בפסוק '**אחר**', בלי **י**, הביטוי כבר לא היה שוה לחתן ולכלה שלנו, אז חייב להיות כתוב "**אחרי**"...

'כמה שאתה צדיק, חזקיהו, לא יעזור לך – אני מביא עליך את סנחריב ועושה לך נס, אולי הנס הכי גדול בכל התנ"ך, ואני רוצה שבזכות הסיפור הזה, אעשה אותך משיח'

מה הקב"ה נשבע? 'כמה שאתה צדיק, חזקיהו, לא יעזור לך — אני מביא עליך את סנחריב ועושה לך נס, אולי הנס הכי גדול בכל התנ"ך, ואני רוצה שבזכות הסיפור הזה, אם תזכה, אעשה אותך משיח'. זהו רצון ה' באמת, לעשות אותו משיח, רק היה פה איזה פספוס. למה הקב"ה צריך להשבע? שיעשה מה שהוא רוצה! הוא נשבע כי הוא יודע מחשבות, הוא יודע מה שיש בתוך הראש של חזקיהו, אותו הוא רוצה לעשות משיח. ה' יודע שאם יאמר לחזקיהו 'אני הולך לעשות לך נס הכי גדול בעולם, אני מביא את סנחריב עם מיליארדי החיילים שלו, ואעשה לך נס שלא היה כמוהו' חזקיהו יגיד 'אני לא צריך לא אותו ולא את הפחד ממנו. אם תביא את סנחריב הפחד ממנו יהיה פחד איום ונורא, לא רק שלי אלא של כל העם, ואני מוותר על כל הנס' (כמו "לא מדובשך ולא מעוקצך"[סג]). ה' לא אמר לחזקיהו וחזקיהו לא הגיב, אבל ה' יודע שזה מה שנמצא בתת־מודע שלו[סד].

לכן ה' קפץ ונשבע[סה], כמו שאומר הנביא ישעיהו — "נִשְׁבַּע הוי' צְבָאוֹת לֵאמֹר אִם לֹא כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי כֵּן הָיָתָה וְכַאֲשֶׁר יָעַצְתִּי הִיא תָקוּם. לְשָׁבֹר אַשּׁוּר בְּאַרְצִי וְעַל הָרַי אֲבוּסֶנּוּ וְסָר מֵעֲלֵיהֶם עֻלּוֹ וְסֻבָּלוֹ מֵעַל שִׁכְמוֹ יָסוּר"[סו]. אשור לשון אושר — הוא הלעומת־זה של חיים מאושרים, של **בית־אשר** (אחד מצירופי **בראשית**), כמו שמאחלים לזוג. הרבי מסביר[סז] שאשור היום הוא אמריקה ומצרים היא רוסיה, ויש משהו יותר גרוע ב"אבדים בארץ אשור" מאשר ב"נדחים בארץ מצרים"[סח]. בגלל הריחוק שלהם צריך לתקוע בשופר גדול, והריחוק מתוך העושר, "וישמן ישרון ויבעט"[סט], יותר גרוע מקושי השעבוד המדכא של רוסיה. את כל המלכויות ששעבדו את עם ישראל — מצרים, בבל, מדי ופרס, יון — ה' שבר אותן בארצן, אבל את אשור ה' רוצה לשבור דווקא

סב רש"י לבראשית טו, א ולמשלי כח, כג עפ"י בראשית רבה מד, ה (וראה בב"ר מחלוקת בזה).

סג תנחומא בלק ו.

סד הפחד מפני הפחד שנמצא בתת־ההכרה גם מסביר בטוב טעם את הנהגתו של חזקיהו – "אני ישן על מטתי ואתה עושה" (פתיחתא דאיכה רבה פ"ל) – בבטחון סביל שמצד ההוד (ראה באריכות לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" ובשיעורים עליו), מה שגרם שהוא היה ראוי להיות לכל היותר משיח בן יוסף (ששרשו בבינה ש"עד הוד אתפשטת") ולא משיח בן דוד, ודוק.

סה הפירוש ש"האמת" כאן היינו מה שה' קפץ ונשבע תואם את המוסבר לעיל שכאן "אמת" היינו מדת הדין (ובנוגע ליסוד, שפנימיות אמת והוא "חותמו של הקב"ה אמת", היינו נטית היסוד לשמאל – הקב"ה "קפץ ונשבע" על ידי קימת הברית בכח גברא־גבורה). לפי המהרש"א יתכן שהשבועה רמוזה כאן במלה הבאה – "[אחרי הדברים והאמת] האלה" – לשון אלה ושבועה, ואזי עיקר ה"אמת" היינו ה"קפץ" (בדילוג על רצונו הפנימי של חזקיהו, ובגבורה הנ"ל) שקדם והביא ל"נשבע".

סו ישעיה יד, כד־כה.

סז לקו"ש ח"ב הוספות־נצבים עמ' 327.

סח ישעיה כז, יג.

סט דברים לב, טו.

בארץ ישראל, בדיוק כמו שכתוב על גוג ומגוג[ע].
זהו משהו משיחי, עוד סימן מובהק שסנחריב ראוי להיות גוג ומגוג.

ג. פחד בדרך לגאולה

הצורך בפחד

לא ראיתי מי שכותב, אבל מתבקש לומר שהתת־מודע של חזקיהו הוא־הוא הסבה לכך שהוא לא אמר שירה בסוף. לפי דעתו הפנימית של חזקיהו לא צריך את הסיפור בכלל — 'אני לא הייתי בוחר בתהליך הזה'. יש תהליך להביא משיח, שה' יודע שחייב להתקיים, אבל העם (שהמלך מייצג את דעתו הפנימית) אומר — 'אני לא צריך את כל התהליך. אתה רוצה להביא משיח? תביא משיח, בבקשה, אבל בלי הפחד של סנחריב!'. התת־מודע של המלך הוא בעצם התת־מודע של כל עם ישראל. שוב, הוא יאמר אני לא צריך אותו ולא את הפחד שלו. לכן ה' אומר 'לא אגלה לו, ואני קופץ ונשבע שכך יהיה' — אני יודע יותר טוב ממנו, גם ממי שראוי להיות משיח, מה צריך בשביל להביא משיח.

'אני לא צריך את כל התהליך. אתה רוצה להביא משיח? תביא משיח, בבקשה, אבל בלי הפחד של סנחריב!'

צריך להבין, למה בשביל להביא משיח צריך פחד? מה הענין נוגע לחתן וכלה? יש איזה פחד לפני שמתחתנים. מאחלים שלא יהיה יותר מדי פחד, רק קצת, אבל טבעי שיש פחד. המשיח בא אחרי שיש פחד, ואז ה' עושה נס לגמרי למעלה מהטבע. בחתונה הנס הוא דור ישרים מבורך, עם ריבוי אהבה ואחוה ושלום ורעות בין החתן והכלה, עם הרבה שליחות שמחה. הרבי אומר[עא] ש־**שליח** בגימטריא **שמח**. זוכים להכל בגלל קצת פחד, אותו צריכים לפני הנס. בדומה לכך כתוב "יראת הוי' היא אוצרו"[עב] — מנויים בגמרא[עג] הרבה דברים טובים שאדם זוכה להם, אבל עם כולם צריך קצת יראה, "קב חומטון" שיקיים הכל.

חזקיהו על שם החיזוק

כתוב בגמרא, בהמשך אותה סוגיא, שלחזקיהו המלך יש שמונה שמות בתנ"ך (כמנין האות הראשונה של **ח**זקיה). מה הם שמונת השמות שלו? מפורש בתחלת ישעיהו — "פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום"[עד], כל מלה כאן היא שם בפני עצמו. אחר כך הוא אומר שגם לסנחריב יש שמונה שמות (אחרים). כלומר, "את זה לעמת זה עשה האלהים"[עה]. הגמרא שואלת גם על חזקיהו וגם על סנחריב, שלכאורה יש לכל אחד מהם עוד שם חוץ מהשמונה — השמות חזקיהו וסנחריב עצמם — ומסבירה שבעצם השם חזקיהו, שרק הוא מופיע בכל התנ"ך, הוא לא שמו האמתי, רק כינוי (אנחנו אמרנו שכל ארבע הצורות שלו אומרות מנחם, צמח).

הוא מכונה חזקיהו על שם שלשה דברים בהם ה' חזק אותו — ה' חזק אותו בסיפור של סנחריב; ה' חזק אותו בחליו, הוא היה אמור למות וה' החיה אותו — " וְתַחֲלִימֵנִי וְהַחֲיֵנִי"[עו] (רש"י: "מעתה ידעתי שתחלימני ותחייני, תחלימני, תבראני ותחזקני"); ודבר שלישי ועיקרי, אחרון־חביב, ה' חזק אותו בשליחות שלו בעולם, להחזיר את עם ישראל בתשובה, להפיץ את התורה.

חטא חזקיהו

נחזור לעיקר הוואדט: הגמרא דורשת

ע יחזקאל לח, טז.
עא שיחת ש"פ תולדות תשד"מ סכ"ט.

עב ישעיה לג, ו.
עג שבת לג, א. וראה שיעור מוצאי כ"ה כסלו (נדפס בגליון ויגש) השתא.
עד ישעיה ט, ה.
עה קהלת ז, יד.
עו ישעיה לח, טז.

ש"אמת" היא השבועה שה' יביא את סנחריב, אף על פי שלכתחילה חזקיהו היה מעדיף לוותר על כל הסיפור — לא צריך את סנחריב ולא את הנס. ה' אומר שאי אפשר לוותר על הנס, שהוא בעצם ההתגלות של מלך המשיח — אני רוצה שאתה תהיה מלך המשיח, וחייב להיות כזה נס, שאין כמוהו בכל העולם. אמרנו שהמשמעות היא שחייב להיות איזה פחד. פחד הוא לא בהכרח דבר רע. הרי כתוב "פחד יצחק"[עז] — ה' נקרא פחד, הפחד של יצחק אבינו, שכאשר יבוא מלך המשיח הוא יהיה העיקר באבות[עח], "כי אתה אבינו"[עט]. אצלו יסוד הכל הוא פחד. מהו פחד יצחק? בטול במציאות (כמו שעוד נראה בתניא).

> אי אפשר להיות משיח אם אתה לא מכיר את האשה, לא מייקר אותה. חבל, אבל זו האמת הצרופה

מה קרה אחר כך עם חזקיהו? הוא לא אמר שירה אחרי כל הנס. אמרנו שהעובדה שהוא לא אמר שירה היא לא עיקר הבעיה שלו — היא חלק מהפסיכולוגיה שלו, שהוא מצדו היה מוותר על הכל. אי אפשר להאשים נברא שאומר 'אני לא רוצה לפחד, אל תתן לי פחד'. מה כן אפשר להאשים אותו, ובזה התורה מאשימה אותו? שאחרי הנס של סנחריב הוא כבד את השלוחים של בלאדן מרודך מלך בבל ופתח בפניהם את כל האוצרות שלו. כתוב שהוא הראה להם "את כל בית נכֹתֹה"[פ] וחז"ל אומרים[פא] משהו מופלא, ששייך לחתן וכלה, שהכוונה לאשתו — הוא נתן לשלוחי מלך בבל לראות את אשתו. לא ח"ו כמו אחשורוש, שאמר לושתי שתבוא ערומה[פב], אבל הוא הראה להם את אשתו וגם אמר לה שהיא חייבת לשרת לפניהם בסעודה. זו העברה העיקרית שלו. גרוע מאד שהוא הראה להם את כל אוצרות המקדש, אבל משמע מהגמרא שעיקר החטא שלו היה שלא שמר על הצניעות של אשתו ולכן הוא נענש.

במאמר מוסגר: אנחנו יודעים שהרבי רוצה שגם הנשים תשתתפנה בכל השליחות, וגם תעשינה שליחות בפני עצמן — זהו עצם ה־**בן** של האשה, כח ההתגלות שלה, לצאת כדי לברר ולתקן. עם זאת, כשהיא מתחתנת נוסף לה ה־**מה** ד־**בן**, ה"כל כבודה בת מלך פנימה" ביתר שאת מלפני הנישואין, לשמור על הצניעות. לכן כתוב גם בתורה "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשֻׁהָ"[פג], על הבעל מוטלת האחריות לשמור על הצניעות של אשתו[פד]. חזקיהו נענש כי לא עשה זאת. קודם כל, הוא לא ראוי להיות משיח — אי אפשר להיות משיח אם אתה לא מכיר את האשה, לא מייקר אותה. חבל, אבל זו האמת הצרופה. כתוב[פה] שבסוף חזקיהו נכנע, ה' אמר לו 'בזכות שנכנעת הפורענות לא תבוא בימיך' ואז הוא נרגע. גם מכך רואים שהוא לא בדיוק מתאים להיות משיח — עצם העובדה שהוא נרגע מהנחמה הזו גם אומרת דרשני. בכל אופן, זהו חזקיהו שראוי להיות משיח, גם הארץ רוצה שיהיה משיח, וגם שרו של עולם רוצה שהוא יהיה משיח.

פחד משיחי

איך נסכם? האמת היא "אמת מארץ תצמח". בשביל "אמת מארץ תצמח" צריך פחד. מהו הפחד? ה"קלא". פתחנו שחז"ל אומרים שצורבא מרבנן הוא כמו "פרצידי דתותי קלא", כמו זרע תחת הקרקע הקשה. המפרשים לפי קבלה אומרים[פו] ש־**קלא** הוא סוד השם של הס"מ, הסט"א, שרו של עשו (ששמו **סמאל**, בגימטריא

עז בראשית לא, מב.
עח שבת פט, ב.
עט ישעיה סג, טז.
פ מל"ב כ, יג.
פא סנהדרין קד, א.
פב מגילה יב, ב.
פג בראשית א, כח.
פד בראשית רבה ח, יב.
פה ישעיה לט, ח; מלבי"ם שם.
פו ראה בן יהוידע על תענית ג, א ד"ה "ואמר עוד עורפילא".

קלא). מי שמסתיר את המשיח, שכאילו דוחף אותו למטה שלא יתגלה, שמאיים על המשיח — הוא רק הס"מ. הוא ה"**קלא**", **קל**יפה **א**רורה, שמסתיר אותו, ממשיך לקבור אותו בתוך האדמה, אבל בסוף "כיון דנבט נבט" — ברגע שהוא יצליח לצאת (כמו שכתוב "ויצלח חזקיהו בכל מעשהו"[פז]), לשבור את ה"קלא", הוא יגדל מאד־מאד. אם לא המניעה הזו, שהיא גם סוג של פחד, הוא לא היה עולה מעלה מעלה — לא היה אור חוזר שחוזר לקדמותו ממש, עיקר הגילוי של משיח.

פחד יכול להיות טוב מאד, ואם אתה עובר את השלב של הפחד אתה מגיע למקום אחר לגמרי!

מקווה שהוארט מובן: פחד יכול להיות טוב מאד, ואם אתה עובר את השלב של הפחד אתה מגיע למקום אחר לגמרי! יש שני פסוקים של פחד חיובי. כתוב "ופחד ורחב לבבך"[פח] — מהפחד באים לרוחב, למרחב העצמי, כל אור חוזר חוזר לקדמותו ממש. עוד כתוב, כמו שכבר הזכרנו, "פחד יצחק". איך דורשים[פט] את "פחד יצחק"? יצחק הוא בעצם שמחה, עוד יותר ממה שהוא יראה ופחד[צ] — ה', עצמותו יתברך, הוא הפחד שלו, אבל הוא עצמו צחוק ושעשועים (על שם "**צחֹק עשה לי אלהים כל השֹמע יצחק לי**"[צא] העולה ד"פ **שמחה**), "אז ימלא שחוק פינו"[צב]. דווקא בזכות הפחד בא הצחוק. צחוק הוא לא סתם שמחה, אלא שמחה שלמעלה מטעם ודעת לגמרי — צחוק אחד גדול, שבא דווקא מתוך הפחד.

"גוף קשה פחד שוברו"

זהו המוסר השכל של כל הסוגיא, שה' צריך להשבע — אתה תעבור איזה פחד, כמו ירידת הנשמה לגוף, וחתונה היא שוב ירידת הנשמה לגוף[צג], ובסוף יצא מהפחד הזה דבר טוב מאד, הכי טוב שיכול להיות, "ירידה ['חות דרגא וסיב איתתא'] צורך עליה [והאשה 'עולה עמו ואינה יורדת'[צד], ועיקר כח העליה בא מהאשה]". אמרנו שבפסוק הקודם אמת היתה גבורה, פחד, וגם האמת כאן היא העלאת מ"נ מלמטה למעלה. ה' קפץ ונשבע שחייבת להיות אתערותא דלתתא, דווקא מתוך פחד. מהו פחד? בטול היש והבטול במציאות של התחתון. אם לא מפחידים אותך אתה תשאר 'יש' — צריך קצת פחד לשבור את הישות שלך. רק אחרי שהישות נשברת אתה מסוגל לשבור את הקלא, את הקרקע הקשה, ולהיות צמח — "צמח שמו ומתחתיו יצמח".

זהו בעצם עומק החטא של חזקיהו, שהתברר בסופו: לחזקיהו היתה עדיין קצת ישות אחרי כל המצוות שלו, טפת סיפוק עצמי, הוא החזיק טובה לעצמו על כל ההשגים שלו בקדושה, בהחזרת העם בתשובה וכו'. נקודת הישות הזו היתה מקור כשלונו בסוף — ההתפארות שלו בפני שרי בבל, וגם הרוגע שלו מכך שהצרה לא תבוא בימיו, שהכשלון לא יהיה 'רשום על שמו'. אמרנו שחזקיהו לא אמר שירה כי בעצם לא רצה את כל הפחד, אבל יש כאן קשר גם לאותה נקודה — אמירת שירה היא ייחוס הכל אך ורק לה', ללא שום החזקת טובה לעצמו. חזקיהו היה צריך את הפחד, בשביל לשבור את מעט הישות. את הפחד ששובר את הישות האדם לא רוצה — הוא מוכן לוותר על הפחד וגם על התוצאות הנסיות שלו... כדי להיות משיח צריך להגיע לבטול מוחלט — משיח הוא סוד "אַיִן מזל לישראל"[צה], אין בו שום הרגשת ישות

פז דהי"ב לב, ל.
פח ישעיה ס, ה.
פט ראה לדוגמה לב לדעת מאמר "פרק בעבודת ה'" ביאור ח (עמ' לח).
צ שיעור ש"פ וישב תשפ"ב (טרם פורסם).
צא בראשית כא, ו.
צב תהלים קכו, ב.
צג ראה תורת שמואל מאמרי חתונה ד"ה "שמח תשמח" (עמ' קעה); מכתב הרבי הנדפס בלקו"ש חכ"ט עמ' 450.
צד כתובות מח, א.
צה שבת קנו, א. בעש"ט עה"ת לך לך אות כו.

עצמית כלל וכלל.

בגמרא כתוב "גוף קשה פחד שוברו"[צו]. הגוף הוא הגשמיות של האדם, ועם כל המצוות והמעשים והטובים שהוא עושה — עדיין ה' ברא אותו עם טבע קשה, וצריך לשבור את הקושי. מה מסוגל לשבור את הקושי של הגוף? רק פחד, "גוף קשה פחד שוברו". אחר כך כתוב "פחד קשה יין מפיגו" — מהו יין? ה'לחיים' שאומרים אחרי הנס, עליו אומרים שירה (שהרי "אין אומרים שירה אלא על היין"[צז]). הפחד היה קשה, שובר, אבל כדאי בשביל לומר 'לחיים', בשביל היין שמפיג־ממתיק את הפחד. אחרי האתכפיא של "גוף קשה פחד שוברו" מגיעים לאתהפכא של "פחד קשה יין מפיגו" על ידי הנס והשמחה של היין, "אין שמחה אלא ביין"[צח]. היין המשמח מפיג את הרושם של הפחד, מגלה שהכל יהיה רק טוב וגם היה רק טוב — אז מתקיים "אודך הוי' כי אנפת פי"[צט], היעוד שהרבי אמר שהוא מחכה לו מיום עמדו על דעתו[ק].

> היין המשמח מפיג את הרושם של הפחד, מגלה שהכל יהיה רק טוב וגם היה רק טוב

ד. "הדברים והאמת" בשער היחוד והאמונה

שיטת חב"ד – הקדמת יחוד לאמונה

אמרנו שהביטוי שלנו, "אחרי הדברים והאמת האלה", מופיע פעם אחת ויחידה בתניא (ובעצם בכל ספרי החסידות הראשיים). איפה? בתחלת פרק ג של שער היחוד והאמונה.

אם כבר מדברים על שער היחוד והאמונה, יש שאלה ששואלים על שם החלק הזה של התניא — למה אדמו"ר הזקן הקדים יחוד לאמונה? לכאורה, לפי הפשט, קודם צריך אמונה בה' ואז אפשר לייחד אותו. אפילו במנין המצוות של הרמב"ם הפתיחה היא במצות האמנת אלקות, שהרמב"ם לומד מ"אנכי הוי' אלהיך"[קא], והיא קודמת למצות היחוד, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"[קב], המצוה השניה ברמב"ם. גם בדרך מצותיך למצוה הראשונה הוא קורא "האמנת אלקות" ולשניה "יחוד השם".

אכן, בעצם הסדר של "היחוד והאמונה" משקף את שיטת חב"ד, שכדי להגיע לאמונה אמתית, אמונה מבוררת, צריך להקדים את היחוד. אדמו"ר הצמח־צדק מסביר[קג] באריכות שיש שתי בחינות אמונה — "פתי יאמין לכל לדבר"[קד], למעליותא, ו"נכרין דברי אמת"[קה]. הוא כותב שבתוך האמונה גופא "פתי יאמין לכל דבר" הוא שם **בן** ו"נכרין דברי אמת" שם **מה**. החתן שלנו צריך להיות בעיקר שם **מה**, רק שהוא צריך לכלול בעצמו גם את שם **בן**, אחרי ש"נכרין דברי אמת". הדור שלנו הוא דור של בעלי תשובה, וזהו הסדר אצל בעל תשובה — כדי לקרב אותו קודם צריך שיכיר בדברי אמת. אחרי שהוא מכיר בדברי אמת, הוא הולך גם על מה שהוא לא מבין בכלל, "פתי יאמין לכל דבר". ברגע שהכרתי שהתורה היא האמת, שיש לי תחושה פנימית עצמית שהיא האמת, אז צריך להיות "פתי יאמין לכל דבר" שהתורה אומרת. זהו יסוד גדול, שגם הוא יחוד **מה** ו־**בן** — צריך להיות שניהם בתוך ה־**מה** וגם שניהם בתוך ה־**בן**.

בכל אופן, שיטת חב"ד היא שכדי להגיע לאמונה האמתית — "איהו אמת, איהי אמונה"[קו]

צו ב"ב י', א (וראה באריכות בשיעור "גדולה צדקה" בגליון ויחי השתא).
צז ברכות לה, א ובכ"ד.
צח פסחים קט, א.
צט ישעיה יב, א.
ק אגרות קדש חי"ב עמ' תיד.

קא שמות כ, ב.
קב דברים ו, ה.
קג קיצורים והערות לספר ליקוטי אמרים (אדמו"ר הצ"צ) עמ' קא. ראה לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" ביאור ז; הנפש פי"א (עמ' קעט).
קד משלי יד, טו.
קה סוטה ט, ב.
קו ראה זהר ח"ג קצח, ב.

כל התניא מבוסס על דברי הבעל שם טוב, אבל זו הפעם היחידה בה הוא מצטט אותו בפירוש

— צריך קודם להאמין ביחוד ולהתבונן ביחוד. כלומר, בעצם "שער היחוד והאמונה" אומר שהפסוק העיקרי הוא "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד", מקדים את היחוד לאמונה. הוא לא כותב שעיקר התורה הוא "אנכי הוי' אלהיך", אלא מתחיל מ"שמע ישראל", מהיחוד. זו שיטת חב"ד, להתחיל מ"שמע" — "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"[קז].

שוב, כאשר אדמו"ר הזקן מגיע לפרק ג הוא מתחיל אותו בביטוי חד־פעמי — גם בתנ"ך וגם בחסידות חב"ד — "אחרי הדברים והאמת האלה". מעבר לביטוי המפורש מהפסוק, יש עוד רמז מובהק שהוא מתכוון לסיפור של חזקיהו וסנחריב מלך אשור בכך שבהמשך הוא כותב (פעם ראשונה בספר) "להבין לאשורו". לא בכדי הוא כותב את המלים האלה. ידוע שכל קוץ בתניא הוא מדוקדק. הפלא שלא ראיתי אף אחד במפרשים — הרביים וגם החסידים — שמתייחס לתופעה זו. מה פתאום מצטט את הפסוק? מה הקשר?

פרקים א־ב בתניא – מכח האותיות לכח הבורא

לפני שהגיע לפרק ג הוא הקדיש שני פרקים להסביר את הפסוק "לעולם הוי' דברך נצב בשמים"[קח].

הוא מביא את פירוש הפסוק בשם הבעל שם טוב. כל התניא מבוסס על דברי הבעל שם טוב, אבל זו הפעם היחידה בה הוא מצטט אותו בפירוש. הבעל שם טוב הסביר ש"לעולם הוי' דברך נצב בשמים" היינו שאותיות "יהי רקיע בתוך המים"[קט] נצבות לעולם ועד בשמים. אם אותיות הדבור של ה', כך הוא קורא להן, היו מסתלקות מהבריאה (שנלמדת בבנין אב מ"לעולם הוי' דברך נצב בשמים") — כל הבריאה היתה חוזרת להיות אין ואפס כמו קודם ששת ימי בראשית. זהו עיקר פרק א. בהמשך הפרק הוא מוסיף, בשם האריז"ל, שאפילו באבן־דומם יש נפש שמחיה אותה, וכך בכל דבר, והחיות היא בעצם אותיות הדבור של הקב"ה בעשרה מאמרות שבהם הוא ברא את העולם.

בפרק ב, כדי להכחיש את דעת הפילוסופים, הוא מסביר באריכות, כמשל, את הנס של קריעת ים סוף, בו כדי להעמיד את המים כמו נד נוזלים ה' היה צריך להשיב "רוח קדים עזה כל הלילה"[קי]. הוא אומר שהבריאה יש מאין ואפס המוחלט, אותה ה' מחדש בכל רגע, היא "פלא גדול יותר מקריעת ים סוף" (ורמז חשוב בשביל חב"דניקים — "**פלא גדול יותר**" בגימטריא 770, שם אפשר לחוש את הבריאה יש מאין בכל רגע תמיד). אחר כך הוא מוסיף עוד תוספת, שמיד נאמר, ואז כותב עוד יותר חזק שבריאת העולם יש מאין היא "הפלא ופלא יותר מקריעת

קז בכותרת שער היחוד והאמונה כתוב שהוא בא להסביר מהם יחודא עילאה ויחודא תתאה (שהם גופא כנגד חתן וכלה, כאשר האמת היא דווקא "אמת מארץ תצמח" של אתערותא דלתתא), "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". אבל מיד אחר כך, הפסוק הראשון שהוא מביא הוא "וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" (דברים ד, לט). חז"ל דרשו "'אין עוד' אפילו בחללו של עולם" (דברים רבה ב, כז) – אין ריקנות, ומי שמתעצם עם הפסוק הזה אין רגע של ריקנות בחיים, הכל מלא בנוכחות ה'. בי"ט כסלו למדנו ש"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" (גילוי "אחד האמת") הוא הפסוק המיוחד לרבי ישראל בעל שם טוב – על דרך דרשת חז"ל שישראל כאן הוא "ישראל סבא" (זהר ח"ב קס, ב; רטז, א. ובכ"מ), וכפי שנהג אדמו"ר הזקן לקרוא לבעל שם טוב 'הסבא' – ושהפסוק המיוחד לאדמו"ר הזקן הוא "וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" (כאשר הפסוק שקודם לו, "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלהים אין עוד מלבדו", הוא הפסוק של הרב המגיד ממעזריטש, ויש להאריך ביחס בין שני הפסוקים ומעלותיהם זה ביחס לזה, ואכמ"ל). כלומר, בשער היחוד והאמונה יש קשר בין אדמו"ר הזקן, "וידעת", לסבא קדישא, הבעל שם טוב, "שמע ישראל" (כפי שניכר גם בכך שדווקא כאן מצטט אדמו"ר הזקן את הבעל שם טוב, כדלקמן בפנים).

קח תהלים קיט, פט.

קט בראשית א, ו.

קי שמות יד, כא.

ים סוף". נציין שהמשפט שלנו, "**אחרי הדברים והאמת האלה**" — ששוה לשמות החתן והכלה — שוה בגימטריא עוד ביטוי של פלא, "**ומפליא לעשות**"[קיא] (הרמ"א אומר[קיב] שזהו חיבור הנשמה והגוף, הרומז גם לפלא של חיבור החתן והכלה — "הדברים" היינו החתן "והאמת" היינו הכלה). בכל אופן, צריך לשבר את האזן שלנו, לכן הוא מביא את המשל של קריעת ים סוף.

מה בעצם מתחדש בפרק השני לגבי הפרק הראשון בשער היחוד והאמונה? יש ביטוי שלא מופיע בפרק הראשון אלא רק בפרק שני. הפרק הראשון עוסק בכח של אותיות הדבור, האותיות של "יהי רקיע" שבתוך הרקיע, והפרק השני מוסיף שצריך להיות בתוך הנברא "כח הבורא". מה ההבדל ומה התוספת? דווקא אחרי הביטוי "כח הבורא" הוא כותב את הלשון השניה, שמעשה בראשית הוא "הפלא ופלא יותר מקריעת ים סוף" — כנראה הוא מתייחס למה שהוסיף לנו, לא רק אותיות הדבור אלא כח הבורא עצמו. שוב, מה התוספת? הייתי יכול לחשוב שאותיות "יהי רקיע" מהדהדות כל הזמן בתוך כל הרקיעים — כרמז הידוע[קיג], ששבע אותיות "יהי רקיע" מהוות את שבעת הרקיעים, כל אות נכנסת לרקיע אחד — מהוות אותם ממעשה בראשית. אנחנו לא מאמינים ש"בראשית ברא" לשון עבר, אלא לשון הוה תמיד, כמו שבעצם רש"י וגם האבן עזרא מפרשים ש"בראשית ברא" היינו 'בראשית ברוא', תחלת הבריאה, שהיא תמידית בכל רגע. אבל עדיין הייתי יכול לחשוב שברגע שה' אמר "יהי רקיע" האותיות האלה חיות וקיימות ומהוות ומקיימות כל הזמן את מעשה בראשית. בפרק ב הוא מוסיף שלא רק האותיות נמצאות תמיד בבריאה, מהוות אותה כל רגע מחדש, אלא צריך מישהו שידבר כל רגע מחדש את האותיות — זהו כבר "כח הבורא" בתוך הנברא, "כח הפועל בנפעל"[קיד]. הוא מוסיף בפרק ב עוד ביטוי, "רוח פיו של הקב"ה" — צריך איזו רוח מיוחדת של ה', שכל הזמן נושבת ומדברת את האותיות. לא רק שהאותיות נמצאות כל הזמן, אלא שגם כח הבורא צריך לדבר אותן כל הזמן. זהו עיקר החידוש של פ"ב בשער היחוד והאמונה.

מ"דברים" ל"אמת" – המעבר לבטול

אם תסתכלו בשני הפרקים הראשונים תראו שהוא חוזר המון פעמים על שרש **דבר**, אותיות הדבור, החל מהפסוק אותו מפרש הבעל שם טוב — "לעולם הוי' דברך נצב בשמים". לעומת החזרות על מושג הדבור, המלה אמת לא מופיעה בפרקים האלה. אבל הפרק השלישי מתחיל "אחרי הדברים והאמת האלה" והמלה אמת חוזרת בו הרבה פעמים (נזכיר שאמרנו שהכלה היא האמת).

מה הוא מחדש? החידוש של פרק ג הוא שהנברא עצמו היה אמור להרגיש, כאן ועכשיו, ש'אני אין ואפס המוחלט, באמת' — ה"באמת" הוא על כך שאני "באמת נחשב לאין ואפס ממש". בשני הפרקים הראשונים הוא הסביר מלמעלה, מצד ה', שהאותיות מחיות (פ"א) וכח הבורא מחיה (פ"ב), ואם הם היו מסתלקים הכל היה הופך להיות אין — אבל הוא לא אמר שאני אמור לחוש ולהרגיש אין.

בפרק שלישי הוא מחדש משל, שמיוחס לבעל שם טוב[קטו], שכל הבריאה, כולל אני עצמי, היא כמו אור השמש בתוך גוף כדור השמש, שם אור השמש בטל במציאות. בסוף הפרק הוא אומר שהמשל לא טוב לכאורה, כי אצלנו, שאלינו מגיע האור שיוצא מהשמש, אין את גוף כדור השמש, אבל בנמשל המקור

קיא נוסח ברכת "אשר יצר".
קיב הגהת הרמ"א על שו"ע או"ח ו, א.
קיג ראה תניא, שער היחוד והאמונה פי"ב.

קיד "כח הפועל בנפעל" הוא בסוד ז"א (ה"ו שבשם, ה"ו של "ואתה מחיה את כלם", כדלקמן בפנים) - כידוע בסוד חמר־צורה־פועל־תכלית (לקוטי הגר"א בסוף ביאורו לספרא דצניעותא) - ואילו "כח הבורא" היינו עצמות ה' (אלא ש"ז"א בעתיקא אחיד ותליא", וד"ל).
קטו ראה בעש"ט עה"ת בראשית אות כו.

האלוקי — שהוא כמו גוף כדור השמש — נמצא בכל מקום, לכן היינו צריכים להרגיש שאנחנו באמת אין ואפס. בשביל ההסבר למה אנחנו לא מרגישים כך בפשטות — צריך להמשיך לפרקים הבאים. זו פעם יחידה בתניא שהוא משאיר בסוף פרק בקושיא עצומה, ואומר שכדי לתרץ צריך להמשיך לקרוא הלאה. מה יבוא הלאה? סוד הצמצום. אבל עד פרק ג, ועד בכלל, אנחנו לא יודעים עדיין מהו צמצום, שהוא כביכול כח השמאל, הגבורה, של ה'. אנחנו רק יודעים את כח הימין של ה' — יד החסד־הגדולה, הימין, היא מעשה בראשית עצמו ("והגדלה' זה מעשה בראשית"[קטז]).

"הדברים" היינו מה שהיה קודם ואילו "והאמת" היא מה שיבוא עכשיו

מענין שפעם אחת כתובה שם המלה "אמת" ביחס לחויה של היש הנברא. אנחנו חיים בעלמא דשקרא, כאשר השקר הוא ההרגשה שלנו כמציאות נפרדת. ובכל זאת, הוא אומר לגבי המשל של אור השמש ש"נופל עליו כאן שם יש באמת". זו הרגשת האמת של דעת תחתון, אבל את האמת הזו שלנו גופא צריך לבטל ולהגיע לאמת של דעת עליון, "אמת הוי' לעולם"[קיז], שמתוכה הנברא אמור להרגיש 'גארנישט מיט נישט', אין ואפס המוחלט (כפי שהאור בטל בתוך המאור).

"הדברים והאמת"

שוב, פרק ג מתחיל "אחרי הדברים והאמת האלה" — "הדברים" לשון רבים "והאמת" לשון יחיד. "הדברים" היינו שני הפרקים הקודמים, בהם חוזר שרש **דבר** שוב ושוב, והם עוסקים בשני דברים — אותיות הדבור עצמן וכח הבורא שמחדש את הדבור. בסוף פרק ב נדרש על הדבור הפסוק "ואתה מחיה את כֻלם"[קיח], ש"**אתה**" היינו האותיות מ־**א** עד **ת**, היוצאות מ־**ה** מוצאות הפה, כאשר ה־**ו** של "**ו**אתה", מחבר את המלכות לז"א, יחוד קוב"ה ושכינתיה. הדרוש על האותיות קשור ליותר לפרק א, שמדגיש את כח האותיות עצמן, אבל גם ה־**ו** של "ואתה", ובעיקר הפשט של "ואתה מחיה את כלם" — שמדובר על ה' עצמו, אליו פונים לנוכח "אתה" — הם החידוש של פרק ב, "כח הבורא" שבתוך האותיות. החידוש של פרק ג הוא כבר "האמת".

מה אנחנו לומדים כאן מסוגית הגמרא? קודם כל, את הפשט של "אחרי הדברים והאמת": בפשטות הייתי מבין שגם "הדברים" וגם "האמת" כבר הופיעו קודם[קיט]. אבל לפי ההסבר של הגמרא לפסוק של חזקיהו "הדברים" היינו מה שהיה קודם, מה שתואר בפרקים הקודמים של דברי הימים, ואילו "והאמת" היא מה שיבוא עכשיו, בעקבות ה"קפץ ונשבע" של ה'. כך גם בתניא, "הדברים" התפרשו בשני הפרקים הקודמים, אבל "האמת" היא מה שיבוא בפרק הזה.

אצל חזקיהו השבועה של ה', "והאמת", היא בגלל הפחד שהוא צריך לעבור. כמו שאמרנו, הפחד הזה — פחד חיובי — הוא בעצם בטול במציאות. כך גם כאן בתניא, המלה "והאמת" מתייחסת לחידוש של פרק ג — הבטול המוחלט של הנברא. לא מדובר כאן על התמידות של ההויה, שהוסברה בפרקים א־ב, אלא דווקא על כך שמתוך הכרת ההתחדשות הזו הנברא היה אמור להרגיש את עצמו גארנישט מיט נישט, אין ואפס. כבטול האור בתוך המאור, בתוך עצם האור.

העיקר: נברך את החתן והכלה שיזכו להביא את המשיח תיכף ומיד ממש, "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח"!

קטז ברכות נח, א.
קיז תהלים קיז, ב.
קיח נחמיה ט, ו.

קיט אם רוצים לפרש כך אזי "הדברים" הם מה שנתבאר בפרק א, ש**דברי** ה' מהווים את המציאות וה**אמת** היא שבתוך הדברים האלה נמצא "כח הבורא" עצמו (וראה עוד מה שדובר בזה בשיעור שבת ויחי, שטרם פורסם) – אך ההסבר שבפנים מפורט ו'מתיישב' יותר.

שיעור

המצוות ושכרן ברוחניות ובגשמיות

הכנסות מלמעלה ומלמטה

קיצור מהלך השיעור

בסיום השבוע שעבר בקר הרב ביקור ראשון – קצר ושקט – ב'קלויז' החדש של תלמידיו בקהילת "תורת חיים" בירושלים. בהמשך לשיעור שנדפס בגליון הקודם, מהכנסת ספר תורה לעילוי נשמת חמיו וחמותו, הוסיף הרב טוב־טעם ב**שלש המצוות של ה"הכנסה" – הכנסת ספר תורה, הכנסת כלה והכנסת אורחים** – ובהכנסות **הרוחניות והגשמיות** הבאות בעקבותיהן. קצר ומתוק.

שלשה כתרים בזכות שלש מצוות הכנסה

בשיעור בשבוע שעבר[א] דברנו על שלש מצוות של "הכנסה" — הכנסת ספר תורה, הכנסת אורחים והכנסת כלה — והסברנו שמצוות כאלה, מן הסתם, הן סגולה לריבוי הכנסה: שכר הכנסת ספר תורה הוא הכנסות מעבודות של 'כלי קדש' (רב, שוחט, מוהל, סופר סת"ם וכו'). שכר הכנסת אורחים הוא הכנסות מעניני חולין בהם מקבצים ניצוצות. שכר הכנסת כלה הוא ההכנסות להן זוכה האדם בנישואיו (ובכלל בזכות אשתו במשך כל החיים).

אחר כך חשבתי שחסר משהו חשוב: אם בזכות ההכנסות שהן מצוות יש הכנסות בגשמיות — צריכות להיות גם הכנסות ברוחניות, הכנסות של אור אלקי. איך נסביר מה הן?

לכאורה, את שלש מצוות ה"הכנסה" אפשר להקביל בשרש העליון לשלשה כתרים — כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות[ב]: "כתר כהונה" קשור לאברהם אבינו, מכניס האורחים הגדול. הגם שעל פי פשט הכהונה נתנה לאהרן, "כתר כהונה זכה בו אהרן"[ג], אבל השרש של אהרן גופא הוא אברהם — שרש ה"כהן איש חסד",

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. ח' טבת תשפ"ה – הקלויז בירושלים.

א ה' טבת (נדפס בגליון ויחי) השתא.

ב אבות פ"ד מי"ג.

ג הלכות ת"ת פ"ג ה"א.

"אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"[ד], הוא ב"אברהם אֹהבי"[ה], "חסד לאברהם"[ו] — ועל אברהם עצמו נאמר[ז] "אתה כהן לעולם"[ח]. בזכות אברהם, שכולנו בניו, כולנו "ממלכת כהנים"[ט] ("ממלכת" היינו מלכות, וכאשר היא מקבלת מהחסד את כל החסדים של אברהם אבינו ושל אהרן הכהן — בסוד "חסדי דוד הנאמנים"[י], רמז לאברהם אבינו, המאמין הראשון ובעל החסד־הצדקה הראשון, "והאמִן בהוי' ויחשבה לו צדקה"[יא] — הרי היא "ממלכת כהנים"). אם כן, בזכות הכנסת אורחים זוכים לכתר כהונה. הכנסת ספר תורה קשורה כמובן לכתר תורה. הכנסת כלה, שהיא סוד המלכות, שייכת לכתר מלכות.

דברנו על שלש מצוות של "הכנסה" – הכנסת ספר תורה, הכנסת אורחים והכנסת כלה – והסברנו שמצוות כאלה, מן הסתם, הן סגולה לריבוי הכנסה

אם כן, בזכות שלש מצוות ההכנסה זוכים בשלשת הכתרים כשכר אמתי של הכנסות ברוחניות. כאשר זוכים ל"שלשה כתרים" זוכים בדרך ממילא גם לכתר הרביעי (בסוד "שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים"[יב]) — "וכתר שם טוב עולה על גביהם" — שהוא כתרו־קרנו של מלך המשיח[יג] (**כתר שם טוב** כולל־שוה **אמונה־תענוג־רצון** ונמצא מעליהם — בסוד "חביון עוז העצמות" שבפנימיות רדל"א[יד] — אך בהיותו כתרו של מלך המשיח ממילא יש לו זיקה מיוחדת לכתר מלכות[טו] ולזכות הכנסת כלה[טז], שהיא תכלית הכל).

הפרצוף השלם

במבנה הפנימי, את שלשת הכתרים אנחנו מקבילים[יז] לשלשת הראשים שבכתר, שהכחות הפנימיים שלהם הם אמונה־תענוג־רצון. ההקבלה היא לפי הסימן "ראשו כתם פז" — **כתם** ר"ת **כ**הונה־**ת**ורה־**מ**לכות (הקבלה המתאימה גם לסדר הדורות, אברהם־משה־דוד או אהרן־משה־דוד).

את שלש ההכנסות עצמן הקבלנו באותו שיעור גם למוחין וגם למדות העיקריות שבלב: במוחין, הכנסת ספר תורה שייכת לחכמה, "אורייתא מחכמה נפקת"[יח]. הכנסת אורחים שייכת לבינה, מדת האמא־האשה — שרה אמנו — שמכניסה את האורחים (כפי שהוסבר שם). הכנסת כלה שייכת לדעת, בה "האדם ידע את חוה אשתו"[יט] (כאשר לדעת שייכת ההכרה בהשגחה פרטית, הניכרת במיוחד בנישואין, כפי שהוסבר שם באריכות). במדות הלב, חסד־גבורה־תפארת, יש הקבלה פשוטה לאבות, אברהם־יצחק־יעקב[כ]: הכנסת אורחים

ד אבות פ"א מי"ב.
ה ישעיה מא, ח.
ו מיכה ז, כ.
ז ויקרא רבה כה, ו.
ח תהלים קי, ד.
ט שמות יט, ו.
י ישעיה נה, ג.
יא בראשית טו, ו.
יב משלי ל, יח.
יג על שם כתר שם טוב נקרא מורנו הבעל שם טוב, ממנו ראשית גילוי תורתו החדשה של מלך המשיח.

יד שער מאמרי רשב"י פירוש ספרא דצניעותא פ"א, ע"פ חבקוק ג, ד. וראה גם מאו"א מערכת אלף אות סד.
טו והיינו בסוד המבואר בדא"ח (ראה תחלת המשך "וו"ט של ר"ה" תרס"ו ובכ"ד) שלרצון שרש גבוה גם משרש התענוג (כולל גם התענוג הנעלם־העתידי שבאמונה), במסירות הנפש השולטת גם על התענוג, בסוד חביון עוז העצמות שבפנימיות רדל"א, כח מסירות הנפש שבפנימיות האמונה הפשוטה, וד"ל.
טז והיינו שה"וארבעה לא ידעתים" – המדרגה הרביעית שברדל"א – היא "ודרך גבר בעלמה" (משלי ל, יט), וד"ל.
יז **סוד הוי' ליראיו** הוספה לש"א וביאורו ב**שיעורים בסוד ה' ליראיו** ח"ג עמ' סד ואילך.
יח זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.
יט בראשית ד, א.
כ ה' מקיים את שלש המצוות דווקא בסדר האבות: ראשית הוא מקיים הכנסת אורחים, בהכנסת אדם הראשון לגן עדן; אחר כך הוא מקיים הכנסת כלה, כשהוא בונה מצלעו של האדם את האשה ומכניסה אותה לחופה עם

שייכת לאברהם אבינו, בחסד. הכנסת כלה שייכת ליצחק אבינו, העיקרי בתורה שעוסק בהכנסת כלה. על נישואי אברהם לא מסופר בתורה, ויעקב רצה להכניס כלה אבל הענינים לא קרו כפי רצונו — רימו אותו — אבל יצחק קיים הכנסת כלה בהידור הכי גדול, "ויִבְאֶה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה"[כא]. הכנסת ספר תורה שייכת ל"יעקב איש תם יֹשֵב אהלים"[כב], היושב באהלי תורה — בצעירותו, וכן נטמן **יד** שנה בבית מדרשו של עבר כשברח מעשו[כג] — והוא עמוד התורה בכלל.

את ההכנסות בגשמיות שהן "שכר מצוה" בעולם הזה מתאים להקביל לספירות המוטבע, נצח־הוד־יסוד־מלכות: הספירות נצח והוד נקראות "תמכין דאורייתא"[כד] — הן השכר על הכנסת ספר תורה, התמיכה של העיסוק במלאכת הקדש. אפשר לחלק ששכר רבנות הוא מצד הנצח ושכר שאר מקצועות הקדש — שוחט, מוהל, סופר וכיו"ב — הוא מצד ההוד[כה]. שכר הכנסת כלה שייך לספירת היסוד, כח החיבור בין החתן והכלה — הכלה עצמה היא המלכות, אבל החתן הזוכה בכל השפע בזכותה ועבורה הוא היסוד המשפיע לכלה (בלשון הקבלה: כל החסדים מתקבצים ביסוד כדי שישפיע למלכות[כו]). השכר על הכנסת אורחים, הצלחה בעסקי החולין בהם האדם מקבץ את הניצוצות שנפלו לעולמות התחתונים, שייך לספירת המלכות היורדת לעולמות התחתונים לטרוף טרף־מזון[כז]. עיקר העשירות בעולם, "שלחן מלכים"[כח], בא דווקא מהמסחר הזה.

> השכר בגשמיות, במציאות העולם הזה, אינו על פעולת האדם גרידא אלא על תוצאתה במציאות העולם

לכאורה, היות ש"המעשה הוא העיקר"[כט], גם המוטבע שייך לקיום המצוה ולא רק לשכר (כשהשכר שם הוא לכל היותר בגדר "שכרו בצדו",

---

אדם הראשון; הכנסת ספר תורה של ה', במתן תורה, באה עשרים וששה דורות מאוחר יותר (כאשר בעקבות החטא לא די בהתנהגותו הישרה של האדם לכשעצמו והוא נדרש להאיר את העולם בכח התורה והמצוות – ראה גם חנה אריאל ריש כי תצא, שתוכנו נלמד בשבת ויחי השתא). הכנסת אורחים קודמת לכל, היא חלק מבריאת העולם ("**בהבראם**"־"**באברהם**"), והיא גם תכליתו – כאשר נכניס את ה' 'להתארח' בעולמנו ונעשה לו בו דירה בתחתונים.

כא שם כד, סז.

כב שם כה, כז.

כג בריית דסדר עולם רבה פ"ב ובכ"ד.

כד זהר ח"ג נג, ב. ה"תמכין דאורייתא" הם גם עצי החיים של ספר התורה – שבראשו יש גם כתר תורה – והעצים הם חלק מהספר עצמו (ולא רק תומכים־נושאים חיצוניים שלו), ודוק.

כה הדוגמה העיקרית בתורה לשכר־תמיכה על לימוד תורה היא יששכר וזבולון – יששכר לומד וזבולון תומך בו – שלפי הקבלה הם נצח והוד (בית עולמים קמג, ב; לשם שבו ואחלמה הקדמות ושערים ש"ז פ"ה; שעת רצון על זהר ח"א קנה, א; משנת חסידים מסכת האצילות דערבית פ"ה מ"ז). בפשטות ההקבלה היא לפי סדר התולדה, יששכר בנצח (סוד הזמן, ולכן הוא בקי בסוד העיבור "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל") וזבולון בהוד (סוד הכלכלה אצלנו, ובו מתקיים "שמח זבולן בצאתך", "בינה [שמחה] עד הוד אתפשטת"). **יששכר** עצמו הוא סוד הביטוי "**יש שכר**" (רד"ק בראשית ל, יח). אפשר לחשוב שעיקר השכר הוא בעולם הבא, לא בעולם הזה, אבל כתוב בפירוש ששתי השינוי שבשם יששכר הן בעולם הבא ובעולם הזה (מחשך הלבן ויחי מט, יד), כאשר ה־**ש** הנשמעת בעולמנו היא שכר העולם הזה (אותו הוא מקבל מ**זבולון** אחיו) וה־**ש** המובלעת, הנעלמת בעולמנו, היא שכר העולם הבא (אותו הוא מקבל מהשוכן ב**זבול**) – עיקר החידוש הוא היתר קבלת השכר בעולם הזה. כל זה חיזוק לכך שקבלת השכר מלימוד תורה ממש שייך לנצח. לעומת זאת, זבולון היוצא למסעות סחורה ראוי לו להיות גם כלי קדש – שוחט, מוהל וכל מה שיצטרך לו במסעותיו – ומעבר לרוחיו במסחריו הטובים כדאי לשלם לו גם על היותו תלמיד חכם ומהדר במצוות...

כו שער הפסוקים וישב פרק טל. ובכ"מ.

כז בספירות הפנימיות הכנסת כלה מופיעה בספירות **דעת־גבורה־מלכות**, העולות יחד **בית משיח** (770, העולה גם **דוד** פעמים **כלה**, דוד הוא המלכות לה זוכים בזכות הכנסת כלה) – כך בונים את הבית היהודי – ועם השרש בראש השלישי שבכתר, **רצון**, עולה הכל "**כתר מלכות**" ("**בראשית ברא**") לו זוכים בזכות הכנסת כלה!

כח ראה ע"ז סח, ב.

כט ע"פ אבות פ"א מי"ז.

המלביש את פעולת המצוה, ולא עיקר הענין). אכן, בהערה בשיעור הקודם הוקבלו לנהי"ם ה'מקבלים' בשלש ההכנסות — נצח והוד הם האורחים (שהחסד מכניס), יסוד היינו הספר (עליו נכתבת התורה־התפארת ואותו מכניסים בפועל) והמלכות היא הכלה (אותה מכניסה־בונה הגבורה). כלומר, "המעשה הוא העיקר" היינו התקבלות פעולת האדם במציאות בכי טוב. השכר בגשמיות, במציאות העולם הזה, אינו על פעולת האדם גרידא אלא על תוצאתה במציאות העולם (כשהשכר גופא הוא הניצוצות המתבררים מן המציאות, ודוק)[ל].

הלימוד העיקרי כאן הוא שפעולת המצוות היא תיקון חב"ד וגם תיקון חג"ת, האדם צריך לקיים את המצוות גם במוחין וגם במורגש, גם עם שכל וגם עם לב (על דרך **אהבת ישראל**, העולה **אהבה** פעמים **חכמה**, כידוע). בזכות קיום המצוות באופן הזה זוכה האדם ל'הכנסות' מלמעלה ומלמטה — הכנסות רוחניות, שלשה כתרים, מלמעלה (הכתר), והכנסות גשמיות של הצלחה במציאות מלמטה (מוטבע), כאשר תוצאת המצוות ניכרת במציאות.

ולסיכום:

אמונה
כתר כהונה — שכר הכנסת אורחים

תענוג
כתר תורה — שכר הכנסת ס"ת

רצון
כתר מלכות — שכר הכנסת כלה

חכמה	**בינה**
הכנסת ספר תורה	הכנסת אורחים

דעת
הכנסת כלה

חסד	**גבורה**
הכנסת אורחים	הכנסת כלה

תפארת
הכנסת ספר תורה

נצח והוד
הכנסות ממקצועות קדש – שכר הכנסת ס"ת

יסוד
הכנסות בזכות האשה — שכר הכנסת כלה

מלכות
הכנסות מעיסוק בחולין —
שכר הכנסת אורחים

"ועטרותיהם בראשיהם"

כתוב שלעתיד לבוא "צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה"[לא]. במי מדובר כאן? בצדיקים וצדקניות — כל היהודים והיהודיות, "ועמך כֻּלם צדיקים"[לב] — שקיימו הכנסת כלה וחיו יחד בעולם הזה באהבה ושלום. מה פירוש "ועטרותיהם בראשיהם"? מה הן העטרות? "אשת חיל עטרת
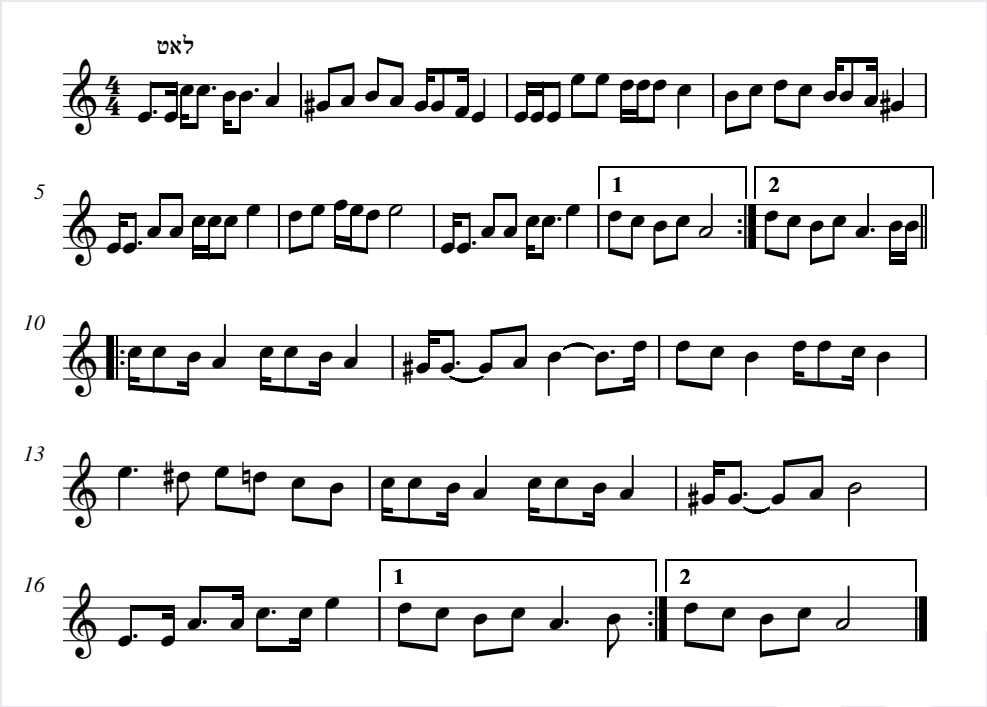
>>>

ל י"ל שבנהי"ם עצמם יש נהי"ם שבנהי"ם: הנצח (שבכל אחד מהנהי"ם) היינו הפועל - "איהו [המשפיע] בנצח"; המקבל (האורחים־ספר־כלה) היינו ההוד שבנהי"ם, "איהי [המקבל] בהוד" (עיקר תכליתו של אברהם אבינו בהכנסת אורחים, מתוך אהבת הבריות פשוטה, למעלה מטעם ודעת, היתה שיודו למי שנתן להם את המזון כו'); עצם הפעולה המחברת את "איהו בנצח" ו"איהי בהוד", את המכניס והנכנס, היינו היסוד שבנהי"ם; השכר העולה מלמטה, בבחינת אור חוזר, היינו המלכות שבנהי"ם, וד"ל. ובסגנון אחר: בכלי הנהי"ם יש פנימיות־אמצעיות־חיצונית ועל גביהם לבוש החשמל מאמא (לבוש החשמל נעשה מהעלאת ניצוצות קדושים מבי"ע עד שרשם בשם **סג** דאמא, כאשר למטה הניצוץ 'חש'־נאלם וכאשר הוא עולה לשרשו הוא 'מל'־מתגלה, וננמשך משם למטה, מאפשר לאכול את פירות החסד בעולם הזה): הפנימיות היינו כח הפועל, האמצעיות היינו הפעולה המחברת (ה'סיפור' שבין ה'סופר' וה'ספר', כפי שנתבאר בשיעור מכנסת ספר תורה), החיצוניות היינו מקבל הפעולה והשכר נמשך מאמא (מנה"י דילה), בסוד המלבוש על הנה"י (חב"ד־חג"ת־נה"י ומלכות של פרצוף נה"י), וד"ל.

לא ברכות יז, א.

לב ישעיה ס, כא.

ניגון

549 | כ"ח אדר תשפ"ג

בעלה"[לג] — לעתיד לבוא כל צדיק ישב עם אשתו על הראש... האשה היא השכינה ולכן דווקא דרכה זוכים להנות מזיו השכינה. על כך כתוב שלעתיד לבוא יתקיים "משמח חתן עם הכלה", שהשמחה תבוא מהכלה אל החתן דווקא[לד]. זהו סימן נוסף שהשכר האמתי של כל ההכנסות הוא כולו עטרות — "שלשה כתרים" — כפי שפתחנו.

לג משלי יב, ד.

לד ראה תו"א מד, ד ואילך; דרושי חתונה בסדור עם דא"ח ד"ה "להבין שרשי הדברים" (בעיקר בעמ' קלב, ב).

הסיפור החסידי

המוכיח מפולנאה | מחיה מתים במאמרו

רבי יהודה אריה ליב גלינר, המוכיח מפולנאה, היה מראשוני תלמידי הבעל שם טוב ומגדולי מפיצי שיטתו. גם טרם התקרבותו לבעל שם טוב, כיהן כמגיד מישרים וחזן בפולנאה. כשהתקרב לבעל שם טוב, נשלח על ידו להסתובב בקהילות היהודיות ולנצל את כישרון הדרשנות שלו על־מנת לעשות נשמות לתנועת החסידות, ומכאן דבק בו הכינוי "המוכיח". אכן, דרשותיו עוררו הדים רבים, ובהשפעתו התקרב לחסידות רבי יעקב יוסף כץ, בעל תולדות יעקב יוסף, ולפי מסורת אחת גם המגיד ממזריטש. נפטר בפולנאה בכ"א בטבת ה'תק"ל ושם נטמן. 12 שנה לאחר מכן נטמן בצמוד אליו רבי יעקב יוסף מפולנאה, ו"אוהל" הוקם על קבריהם.

בימי נעוריו של רבי פנחס מקורין, היה מלמד בעיר פולנאה והיו קוראים לו שם "דער שווארצער מלמד" [המלמד השחור]. הוא היה יוצא ונכנס בביתו של המוכיח, שהיה מחבב אותו מאוד, כי ידע גודל צדקתו וקדושתו — מה שלא ידעו שאר בני אדם. ולמוכיח ז"ל היה חדר מיוחד ומקווה מיוחדת בבית המרחץ, מחוץ למקווה הגדול של אנשי העיר, וביקש ממנו רבי פנחס להרשותו שילך גם כן למקווה שלו בכל עת שירצה — בלילה או ביום. הסכים המוכיח, וציווה על הבלן להכנים את המלמד בכל עת שיבוא.

פעם אחת, בא רבי פנחס למרחץ לטבול אחרי חצות הלילה, אך הבלן לא רצה לפתוח לו, כי באותו היום קנה כמה אווזות והניחם שם בחדר ההוא. בראות רבי פנחס שאין מניחים לו להיכנס, הגביה כמה נסרים מן הגג, נכנס פנימה וטבל. כאשר סיים יצא דרך החור, אך מפני שהחור היה צר ודחוק — נדחק רבי פנחס ונשברה קורת הגג. כשירד מן הגג נפלה עליו הקורה ונהרג, אך איש לא ידע מזה כי הדבר היה באמצע הלילה.

והמוכיח ז"ל הקיץ פתאום משנתו, ואמר למשמשו: מה קול הרעש הזה שאני שומע בחוץ? לך החוצה וראה! המשמש יצא ולא שמע דבר, נכנס ואמר להרב שאין שום רעש בחוץ. המוכיח שלחו שנית לראות, כי נשמע לו מבחוץ קול רעש גדול. המשמש יצא שוב ונכנס, ואמר לרב שלא שמע שום רעש. כשהאיר היום, מצאו מונח איש הרוג אצל המרחץ והכירוהו שזה המלמד השחור. נעשה רעש גדול בעיר ונודע הדבר למוכיח מפולנאה, וציווה שלא להזיז ההרוג ממקומו עד בואו לשם.

אז הלך המוכיח אל בית הכנסת לומר תהילים, ובכה מאוד. והתפלל לפני השי"ת בזו הלשון: ריבונו של עולם, החזר לו את נשמתו ויחיה! אתה עוד תודה לי על זה, הוא ירא שמים גדול וצדיק! כך בכה והתפלל זמן מה, ולאחר מכן הלך למקום ההרוג, והזיזו ואמר לו: פנחס'ל! קום ולך ללמוד עם התלמידים, אתה שכיר יום! רבי פנחס קם והלך לביתו, וראו בעזרת ה' יתברך תחיית המתים ממש.

[זכרונם לברכה]

"זוטי דבכו [הקטן שבכם] מחיה מתים", אמר הקיסר אנטונינוס לרבינו הקדוש. אבל מהם בעצם החיים, וכיצד הצדיקים מחדשים אותם לאחר שנפסקו?

בפסוק נאמר כי "יראת ה' [היא המקור] לחיים" אך החיים עצמם הם "את החיים ואת

נערך ע"י יהודה הס.

הטוב". מכאן נלמד, כי חווית החיים נפתחת ברגע של יראה, בו הכניסה אל החיים מזעזעת והולמת בפניה של הנשמה, אך לאחר מכן נוצרת תודעת חיים מלאה ומיטיבה, הגורמת לאדם לחוש את הטוב בכל המציאות. כשחווית החיים מעוררת את המשיכה לטוב, היא ממירה את נקודת הראשית של היראה לחוויה מלאה של אהבה. משום כך אהבה — ובסופו של דבר אהבת ה', הטוב המוחלט — הינה הביטוי השלם של חווית החיים. לעומת זאת, שימת הדגש על הרע שמסביב נובעת מחויה כללית הנוטה יותר למוות. אך כל זה נוגע לחווית האדם עצמו, וכיצד מובילה האהבה לתחיית המתים?

שלוש רמות של אהבת ה'

התורה מדריכה לאהוב את הקב"ה "כי הוא חייך", והאהבה הזו מתגלה בשלוש רמות: חיי הגוף, חיי הנשמה, ו"חיי החיים". כל דרגה מתחילה מנקודה ראשונית של יראה, המזעזעת את הכלי ומכניסה אותו למצב של פעימת חיים.

ברמת חיי הגוף, התחושה שה' "הוא חייך" נובעת מן התודעה של החיות הטבועה במציאות הגשמית, ובפרט בחיי גופו של האדם עצמו. עבור היהודי, החוויה השלמה של החיות הזורמת בכל חלקי גופו קשורה לעבודתו את ה' בכל תנועת גוף ובכל נשימה. החסידות מלמדת, שהחוויה הגשמית של אהבת ה' עשויה ואף צריכה לגרום להגברת פעימות הלב וקצב הנשימה, בדומה לחוויה הגשמית של אהבת אדם אחד. "כשם שמצות תפלין, על דרך משל, יש לה מקום קבוע בראש ובזרוע... כן הוא במצות אהבה ויראה שיעור מצות אלו הוא אשר יורגשו בהרגש גופני בבשר הלב ממש, וכמו אדם הפוגש את אוהבו הנאמן".

הרמה השניה של אהבת ה', נובעת מתחושת החיות הטבועה בנשמה עצמה. ברמה זו עסוק האדם במודעות ודאגה לרווחתן הרוחנית של נשמות אחרות, הקשורות במהותן לנשמתו שלו. על מנת להתקשר באמת, מתוך אהבה, לנשמה אחרת, נדרשת התעלות מעל חווית הגוף (ואפילו "הגוף הנשמתי", כלומר הדימוי העצמי של נשמתו, כפי שהסביר הרבי מליובאוויטש). כאן האהבה ועבודת ה' מתקיימות במשותף על ידי כל הנשמות, כמכלול אורגני אחד שהצדיק שבדור הוא ליבו. אדם החווה את האהבה הזו, חש את החיים הזורמים מן הצדיק לכל ישראל — ולו עצמו בתוכם.

אך כאשר האדם חווה את האהבה והחיים ברובד הגוף, או אפילו הנשמה, הוא איננו מסוגל לגבור על המוות. חיותו היא חיות מוגבלת העלולה למות, ובוודאי שאין בה כח להחיות אדם אחר. אך בדרגה השלישית מתגלה נוכחות ה' במלואה, ומורגש כי החיים עצמם מוכרחים לחיות בתוך ה'. זוהי התחושה כי כל חיות שהיא תלויה בחיבור שלה אל חיי החיים ברוך הוא. מודעות כלשהי לכך קיימת בכל הרמות של אהבת ה': באם לאו, אפילו החוויה הרוחנית של חיי הנשמה עלולה להתנוון עד כדי חיות גופנית ריקה ועד למוות ממש. אך לאחר שהשיג הצדיק מודעות מושלמת לכך, הוא מקבל מידו של הקב"ה, את ה"מפתח של תחיית המתים".

(מתוך 'אותיות לשון הקודש', אות ח')

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

איך להיות שליח

ב"ה אנחנו יוצאים לשליחות. נשמח מאד לקבל מהרב הנחיות והדרכות מעשיות איך מצליחים בשליחות.

מענה:

כלל גדול בתורת הבעל שם טוב (וחסידות חב"ד, והוא מאמר של רבי **ח**נינא **בן ד**וסא, מקור השקפת **חב"ד** בחז"ל): "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו" — משנה מפורשת בפרקי אבות, וידוע הסיפור של מורנו הבעל שם טוב ותלמידיו בזה[א], והביאור שדווקא רוח הבריות היא ההוכחה לרוח המקום[ב]. והנה המלה "בריות" נאמרה קודם בפרקי אבות, "הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן... אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", היינו עיקר השליחות שלנו בעולם הזה ("ומקרבן לתורה" כמובן מתחיל מ'ומקרבן לאמונה', אמונה בה' הטוב והמיטיב לכל "ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה"). ומבואר בחסידות[ג] שהשם "בריות" רומז לכך שאין להם שום מעלה (לא תורה ולא מצוות כו') חוץ ממה שהשי"ת ברא אותם, רק מה שהם נבראים מאת הבורא יתברך. והיינו לומר שעיקר השליחות היא עם יהודים פשוטים ביותר (של הבעל שם טוב) כולל גם אומות העולם, שגם הם נקראים בשם 'בריות', גם הם נבראים מאת הבורא יתברך.

אצל השליח עצמו (הקשור בחבלי עבותות האהבה למשלחו, עד ש"שלוחו של אדם [כולל האדם העליון] כמותו ממש", כפסק אדמו"ר הזקן בשו"ע[ד]), הכל מתחיל ממדת השפלות שלו כנודע, כלומר שגם אני סך הכל "בריה" קטנה ואין לי שום מעלה מצד עצמי רק מה שה' ברא אותי (שהרי, לגבי תורה ומצוות, הלוא "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" — כך אומר דוד מלך ישראל חי וקים, השפל באמת — "והייתי שפל בעיני"). כלומר שכדי שדברי השליח יצאו מהנקודה הפנימית של לבו שאז דוקא יכנסו ללב זולתו ויפעלו את פעולתם הרצויה, צריך שהשליח ירגיש, באמת, שכאשר הוא משתדל, עם כל רצונו הטוב, להשפיע על הזולת, הרי אין הוא־עצמו טוב מזולתו כלל וכלל, ואדרבה, ככל שהוא יודע יותר וכאילו 'צדיק' יותר כך דנים אותו בדקדוק יותר על קלה כחמורה (כידוע מדברי הצמח צדק בזה[ה]). כדי ש"רוח הבריות" תהיה נוחה

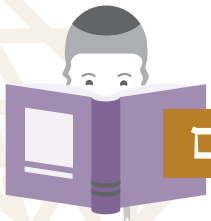
א "הבעל שם טוב יצא פעם אל החבריא קדישא ואמר, כאשר רוח הבריות נוחה הימנו הרי זה סימן שרוח המקום נוחה הימנו, והדברים זעזעו את כל החבריא קדישא", ספר השיחות תש"ה.

ב ספר המאמרים תש"א־תש"ה ד"ה כל שרוח הבריות (עמ' 270 במהדורת לשה"ק).

ג תניא פל"ב "אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם בריות בעלמא צריך למשכן בחבלי עבותו' אהבה". ובדוכתי טובא בדא"ח.

ד שו"ע אדה"ז או"ח סימן שה סעיף כט: "...אבל לא שיעשה בשביל ישראל אלא בשביל עצמו שכשעושה בשביל ישראל **הרי הוא שלוחו ממש** והרי זה כאלו עשה הישראל בעצמו ששלוחו של אדם כמותו".

ה "פעם אחת הלשין רבי נחום החוזר לפני הרבי הצמח־צדק על רופא אחד שהוא נחשד באשת איש. אמר לו רבנו: "מה שאתה אינך מדקדק בנטילת ידים כדבעי גרוע יותר מאשר קלקולו של הרופא. [אוצר סיפורי חב"ד חי"ז עמ' 230].

אָנֹכִי וְהַיְלָדִים

הַפָּדוֹר לְיַלְדֵי יִשְׂרָאֵל

ממעמקים אליך קראתי

שָׁלוֹם יְלָדִים!

הַשָּׁבוּעַ, בְּיוֹם כ' טֵבֵת, נִצַּיֵּן אֶת יוֹם הִלּוּלְתּוֹ שֶׁל **מוֹרֵנוּ הָרַמְבָּ"ם — רַבִּי מֹשֶׁה בֶּן מַיְמוֹן**. סְפָרָיו שֶׁל הָרַמְבָּ"ם זָכוּ לְהַגִּיעַ לְכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל (אוֹמְרִים שֶׁגַּם לַעֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים) וּלְהִתְקַבֵּל בְּאַהֲדָה. מִלְּבַד סִפְרֵי הֲלָכָה, כָּתַב הָרַמְבָּ"ם גַּם סִפְרֵי אֱמוּנָה וּמַחֲשָׁבָה, שֶׁגַּר תְּשׁוּבוֹת לַשּׁוֹאֲלִים וּבְהִיוֹתוֹ רוֹפֵא מֻמְחֶה אַף חִבֵּר סְפָרִים בִּרְפוּאָה, כְּדֵי שֶׁאֲפִלּוּ חַכְמֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם הָגוּ בִּסְפָרָיו. לֹא נִשְׁכַּח, מְדֻבָּר בַּיָּמִים שֶׁעוֹד לִפְנֵי עִדַּן הַדְּפוּס.

הָרַבִּי מִלִּיוּבָּאוִויטְשׁ הֶעֱלָה עַל נֵס אֶת חִבּוּרוֹ שֶׁל הָרַמְבָּ"ם, מִשְׁנֵה תּוֹרָה, וְיִסֵּד אֶת לְמוּד "הָרַמְבָּ"ם הַיּוֹמִי" <<<

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

הימנו, על השליח להיות **'אדם מן הישוב'** (בגימטריא **נחת** — "דברי חכמים בנחת נשמעים"), מעורב עם (דעת) הבריות (וכמו שהדגיש הרבי כמה וכמה פעמים, שכל ההשפעה על הזולת צריכה להיות הכל בדרכי נעם ובדרכי שלום). עליו להיות אכפתי באמת לזולת ולכל מה שעובר עליו, שישתדל תמיד לדאוג לזולת ולעזור לו בכל המצטרך בגשמיות וברוחניות (קודם גשמיות, כדברי הבעל שם טוב בזה').

ו כש"ט, הוספות אות רצד. לקו"ש ח"א פרשת קדושים אות יח.

כללות התורה והמצוות ועבודת הקירוב (השליחות) הוא שכל מעשיו יהיו אך ורק לשם קידוש שם שמים (ביחיד וברבים) ושלא יצא מדבוריו או מעשיו ההיפך — חילול ה' ר"ל. וכמו שחז"ל פרשו גם את מצות "ואהבת את הוי' אלהיך" — "שיהא שם שמים מתאהב על ידך" (יומא פו ע"א). ושם בגמרא (בסוגית שלשה חלוקי כפרה כו') חילול ה' גרוע יותר מחיובי כרת ומיתות בית דין ה"י[ז]. על השליח להיות טוב לשמים על ידי שהוא טוב לבריות ורוח הבריות נוחה הימנו כנ"ל, שאז דוקא הוא מקדש שם שמים בכל מעשיו, ודבריו מתקבלים על לב כל שומעיו.

ואז ילך השליח לבטח דרכו ויצליח בכל מעשיו למעלה מן המשוער בעזה"י.

ז "עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם אבל מי שיש חילול השם בידו אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמתון".

בִּשְׁלֹשָׁה מַסְלוּלִים שׁוֹנִים: בַּמַּסְלוּל הַמְּמֻלָּץ מְסַיְּמִים אֶת הַסֵּפֶר בְּמֶשֶׁךְ שָׁנָה אַחַת עִם לְמוּד יוֹמִי שֶׁל שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים; מַסְלוּל "בַּעֲלֵי בָּתִּים" בֶּן שָׁלֹשׁ שָׁנִים, בּוֹ לוֹמְדִים פֶּרֶק לְיוֹם; וּמַסְלוּל לְנָשִׁים וִילָדִים, הַמַּקִּיף בְּשָׁנָה אֶת תַּרְי"ג מִצְווֹת הַתּוֹרָה מִתּוֹךְ לְמוּד בְּ"סֵפֶר הַמִּצְווֹת" — בְּמַקְבִּיל לַלִּמּוּד בְּמַסְלוּל שְׁלֹשֶׁת הַפְּרָקִים.

אִשָּׁה תּוֹרָה

לָרַמְבָּ"ם מִבְחַר כְּתָבִים, בְּמִגְוָן רָחָב שֶׁל נוֹשְׂאִים, אַךְ הָאֶחָד וְהַמְיֻחָד שֶׁבָּהֶם, אוֹתוֹ הָרַבִּי הֶעֱלָה עַל נֵס הוּא הַחִבּוּר הַגָּדוֹל, הַמְיֻחָד בְּמִינוֹ וְהָרִאשׁוֹן מִסּוּגוֹ — "מִשְׁנֵה תּוֹרָה". חִבּוּר זֶה מַקִּיף אֶת כָּל הִלְכוֹת הַתּוֹרָה, בָּאָרֶץ וּמִחוּצָה לָהּ, אֵלּוּ הַנּוֹהָגוֹת בְּיָמֵינוּ וְאֵלּוּ שֶׁבְּעֶזְרַת ה' יִנָּהֲגוּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ מַמָּשׁ, כְּמוֹ הִלְכוֹת עֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, טֻמְאָה וְטָהֳרָה וְעוֹד. אֶת הַהֲלָכוֹת סִדֵּר הָרַמְבָּ"ם לְפִי נוֹשְׂאִים שׁוֹנִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר חֲלָקִים, וּמִכָּאן מַגִּיעַ שְׁמוֹ הַנּוֹסָף שֶׁל הַחִבּוּר — "**יָד** הַחֲזָקָה".

שְׁנֵי שְׁמוֹת הַסֵּפֶר קוֹשְׁרִים אֶת הָרַמְבָּ"ם לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ, גְּדוֹל הַנְּבִיאִים. "מִשְׁנֵה תּוֹרָה" הוּא כִּנּוּיוֹ שֶׁל חֻמָּשׁ דְּבָרִים, אוֹתוֹ אָמַר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּנִימָה אִישִׁית בְּ־37 יְמֵי חַיָּיו הָאַחֲרוֹנִים. "יָד הַחֲזָקָה" הוּא בְּטוּי שֶׁנֶּאֱמַר עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּפִסּוּקֵי תֵּאוּר הִסְתַּלְקוּתוֹ — "וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה... אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה". לֹא פֶּלֶא שֶׁעַל הָרַמְבָּ"ם נֶאֱמַר הַפִּתְגָּם הַיָּדוּעַ "מִמֹּשֶׁה (רַבֵּינוּ) עַד מֹשֶׁה (הָרַמְבָּ"ם) לֹא קָם כְּמֹשֶׁה".

מְסֻפָּר כִּי בַּלַּיְלָה לְאַחַר שֶׁשִּׁים הָרַמְבָּ"ם לַעֲמֹל עַל סִפְרוֹ וּלְסַיְּמוֹ הִתְגַּלָּה אֵלָיו אָבִיו, חָכָם מַיְמוֹן, בְּלִוּוּי זָקֵן הָדוּר פָּנִים. "יִשַּׁר כֹּחֲךָ", בֵּרְכוּ אוֹתוֹ הַשָּׁנִים. "דַּע לְךָ בְּנִי", הוֹסִיף אָבִיו בַּחֲלוֹם לְאַחַר שֶׁנֶּעֱלַם הַזָּקֵן, "כִּי הָיָה זֶה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּכִבּוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, שֶׁהִגִּיעַ בְּמְיֻחָד כְּדֵי לְהִתְרַשֵּׁם מֵחִבּוּרְךָ הַגָּדוֹל וּלְבָרֵךְ אוֹתְךָ עַל סִיּוּמוֹ".

רַמְבָּ"ם לְמַעֲשֶׂה

יְלָדִים, אִי אֶפְשָׁר לִכְתֹּב מָדוֹר עַל הָרַמְבָּ"ם בְּלִי הַסִּפּוּר הַבָּא, וְהוּא מֻקְדָּשׁ לְכָל הַיְלָדִים שֶׁמִּמֶּשּׁוּם־מָה חוֹשְׁבִים שֶׁהֵם אֵינָם מַסְפִּיק חֲכָמִים אוֹ מֻצְלָחִים. אָז כְּדַאי לָדַעַת, שֶׁהָרַמְבָּ"ם מַמָּשׁ לֹא נוֹלַד רַמְבָּ"ם. אָבִיו, חָכָם מַיְמוֹן, סֵרֵב לְהִתְחַתֵּן עַד גִּיל מְאֻחָר. בֶּן 35 הָיָה, רַב וְדַיָּן מָעֳרָךְ בְּעִירוֹ, אֲבָל חָשַׁשׁ שֶׁנִּשּׂוּאִין וְעֹל פַּרְנָסָה יַפְרִיעוּ אוֹתוֹ מִמְּלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ, וְלָכֵן נִמְנַע מִכָּךְ. יוֹם אֶחָד נֶאֱמַר לוֹ בַּחֲלוֹם כִּי עָלָיו לְהִתְחַתֵּן, וְכִי זִוּוּגוֹ הַמְיֻעָד הוּא לֹא פָּחוֹת מֵאֲשֶׁר בַּת הַקַּצָּב שֶׁל הָעִיר קוֹרְדוֹבָה, יְהוּדִי פָּשׁוּט בְּתַכְלִית. בַּתְּחִלָּה לֹא הִתְיַחֵס חָכָם מַיְמוֹן לַחֲלוֹם. "חֲלֹמוֹת הַשָּׁוְא יְדַבְּרוּ", הִפְטִיר, אַךְ אוֹתוֹ חֲלוֹם שָׁב לִפְקֹד אוֹתוֹ שׁוּב וְשׁוּב.

מִשָּׁכָךְ, הֵבִין חָכָם מַיְמוֹן שֶׁזֶּהוּ אוֹת מִשָּׁמַיִם. נָסַע לָעִיר קוֹרְדוֹבָה — וְאָכֵן

גִּלָּה שֶׁיֵּשׁ שָׁם קַצָּב וְלוֹ בַּת שֶׁהִגִּיעָה לְפִרְקָהּ. הוּא נִגַּשׁ אֶל הַקַּצָּב וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ... לָשֵׂאת אֶת בִּתּוֹ לְאִשָּׁה. הַקַּצָּב קָפַץ עַל הַמְּצִיאָה כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב. הוּא אֵינוֹ מְיֻחָס אוֹ עָשִׁיר, וּבֶטַח שֶׁאֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, כָּךְ שֶׁלְּהַצָּעָה נִכְבֶּדֶת כָּזוֹ וַדַּאי שֶׁלֹּא יִסָּרֵב. וְכָךְ הָיָה. בְּנֵי הַזּוּג נִשְּׂאוּ וְכַעֲבֹר תְּקוּפָה נוֹלַד לָהֶם בֵּנָם הַיָּחִיד — מֹשֶׁה.

בַּת הַקַּצָּב לֹא הֶאֱרִיכָה יָמִים, מֹשֶׁה הַצָּעִיר נוֹתַר יָתוֹם מֵאִמּוֹ וְחָכָם מַיְמוֹן נִשָּׂא בַּשֵּׁנִית. בַּנִּשּׂוּאִים הַשְּׁנִיִּים נוֹלְדוּ יְלָדִים נוֹסָפִים, וְעַד מְהֵרָה הִתְגַּלּוּ כִּשְׁרוֹנוֹתֵיהֶם הַבְּרוּכִים בְּלִמּוּד. לְעֻמָּתָם, מֹשֶׁה הַצָּעִיר לֹא הִתְבַּלֵּט בְּכִשָּׁרוֹן לִמּוּדִי. הַהֶפֶךְ הוּא הַנָּכוֹן, הוּא לֹא קָלַט כְּלוּם, רֹאשׁוֹ הָיָה 'אָטוּם' וּמִמֵּילָא לֹא הֶרְאָה שׁוּם סִימָנֵי רָצוֹן לִלְמֹד. עַד מְהֵרָה זָכָה לְכִנּוּי הַגֶּנַאי "בֶּן הַקַּצָּב". לֹא רַק מוֹרָיו רָאוּ בּוֹ כִּשָּׁלוֹן, אֶלָּא אַף אָבִיו, חָכָם מַיְמוֹן, הִתְאַכְזֵב מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁבְּיוֹם מִן הַיָּמִים פָּשׁוּט הוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּיתוֹ.

מֹשֶׁה הַנָּזוּף נִכְנַס בְּאוֹתוֹ לַיְלָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּפָתַח אֶת לִבּוֹ הַקָּרוּעַ בִּבְכִי וּבִתְפִלָּה לַה' — שֶׁיִּפְתַּח אֶת מוֹחוֹ וְשֶׁיַּצְלִיחַ לִלְמֹד. וְהִנֵּה פֶּלֶא, לְמָחֳרָת קָם מֹשֶׁה וְהָיָה לְאִישׁ אַחֵר. הוּא חָשׁ בְּקִרְבּוֹ חֵשֶׁק עָצוּם לִלְמוֹד הַתּוֹרָה וְשֶׁטֶף שֶׁל נְבִיעַת מֹחִין חֲדָשִׁים הֵחֵל לַהֲצִיפוֹ. הוּא לֹא חָזַר לְבֵיתוֹ אֶלָּא נָדַד לִלְמֹד בְּמָקוֹם אַחֵר. אֶת הַשָּׁנִים הַבָּאוֹת הִקְדִּישׁ לִשְׁקִידָה בַּתּוֹרָה וּלְשִׁמּוּשׁ אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר — רַבִּי יוֹסֵף אִבֶּן מִיגָּאשׁ. כְּשֶׁחָזַר כַּעֲבֹר שָׁנִים לְעִירוֹ וְנָשָׂא בָּהּ דְּרָשָׁה עֲמֻקָּה בַּתּוֹרָה לֹא הִצְלִיחַ אִישׁ מִן הַקָּהָל לְזַהּוֹת כִּי אִישׁ הָאֱלֹקִים הַדּוֹרֵשׁ בָּרַבִּים הוּא לֹא אַחֵר מֵאֲשֶׁר "בֶּן הַקַּצָּב" הַנֶּחֱשָׁל.

הַסִּפּוּר הַזֶּה מַזְכִּיר לָנוּ אֶת הַנְּהָגָתוֹ שֶׁל מוֹרֵנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאָהַב מְאוֹד אֶת הַיְּהוּדִים הַפְּשׁוּטִים. "הִזָּהֲרוּ בִּבְנֵי עֲנִיִּים שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה", הָיָה מַזְכִּיר. מַדּוּעַ? כִּי בְּלֵב כָּל יְהוּדִי תְּקוּעָה אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וַחֲזָקָה בַּה', גַּם אִם כְּלַפֵּי חוּץ לֹא רוֹאִים עָלָיו חָכְמָה יְתֵרָה. כְּפִי שֶׁקִּבֵּל מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה מֵאֵת ה' — כָּךְ יָכוֹל כָּל יְהוּדִי לְזַכּוֹת וּלְקַבֵּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ מַעֲיָנוֹת חָכְמָה. כְּדֵי לְפַתֵּחַ אֶת מַעֲיָנוֹת הַחָכְמָה הַלָּלוּ עָלָיו לְגַלּוֹת אֶת הָרָצוֹן. לֵב נִשְׁבָּר וְרָצוֹן כֵּן מְסֻגָּלִים לְחוֹלֵל אֶת הַנֵּס!

שֶׁנִּזְכֶּה!

שַׁבָּת שָׁלוֹם וּמְבֹרָךְ!

אתה מסכים לפחד?

אי אפשר להאשים נברא על כך שהוא לא רוצה לפחד, אבל לפעמים הפחד הוא רק שער המעבר לנס גדול ונפלא, לשינוי כזה עליו נאמר "אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך".

בגאולה האמתית והשלמה יתקיים "אז ימלא שחוק פינו", ואנחנו נאמר ליצחק אבינו — שנקרא על שם הצחוק והשמחה — "אתה אבינו". אבל כדי להגיע לצחוק הזה אנחנו צריכים לעבור דרך "פחד יצחק" — להתבטל אל ה', לוותר על האחיזה שלנו בישות, בתחושת השליטה ובסיפוק־העצמי מההישגים שלנו. רגע־של־פחד הוא הזדמנות לוותר על האגו, להיפתח להפתעות שמזמן לנו ה' יתברך בגאולה, ולדעת לומר שירה הזוקפת את הכל לה' ורואה את ידו הטובה בכל מה שעבר עלינו — "אודך הוי' כי אנפת בי".

הגליון פותח בתובנה על השפלות הבריאה שמקנות לנו נקודות השפל במעגל השנה, והשיעור המרכזי שבו עוסק בסבה הפנימית לכך שחזקיהו לא נעשה משיח — ההתנגדות הפנימית שלו לאותו פחד שנועד לשחרר אותו מהחזקת טובה לעצמו על הישגיו ולהביא אותו לבטול־עצמי משיחי. שיעור מיוחד שמדגים כיצד דברי חז"ל מאפשרים לנו לחדור לעומק הנפשי הפנימי של סיפורי המקרא, וגם ממחיש כיצד מבט של "דברי תורה עשירין במקום אחר" הופך ביטוי מליצי בספר התניא לפתח־השער להתבוננות יסודית ומעמיקה בחסידות.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגורייך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052־4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il
רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:
079־9211452 או 02־5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים